

Як українці в Польщі бережуть пам'ять про петлюрівців

Щороку 22 січня українці в Україні та закордоном традиційно відзначають проголошення Акту Злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки. Ми хочемо згадати кілька етапів, які призвели до того, що сьогодні у польських містах є сквери імені генерала Армії УНР Марка Безручка, а місця поховань петлюрівців у Варшаві та Ланцуті відремонтували.

Почалося все у серпні 2017 року від звернення до українців у Польщі і світі «Наш внесок в Європу», авторами якого були Юрій Рейт, Петро Тима, Роман Дрозд та Олександр Колянчук. Вони наголошували на тому, як українці долучилися до побудови вільної та демократичної Європи, передусім – як Армія УНР разом із польською перемогла більшовиків у Варшавській битві. Результатом заклику про вшанування пам'яті воїнів Симона Петлюри став спільний захід за участі міністрів оборони обох країн – Степана Полторака та Антоні Мацєрєвича, що відбувся у середині серпня 2017 року у Варшаві.

Через десять місяців міська рада Вроцлава надала круговому перехрестю (ронду) ім'я генерала Марка Безручка. Натомість у середині серпня 2018 року у столиці відбулося відзначення Дня української гордості. Українська громада міста за участі колишнього президента Броніслава Коморовського, посла Андрія Дешиці та митрополита Православної церкви у Польщі Сави поклала квіти на могили воїнів УНР. Восени того ж року польські та українські видання опублікували послання полякам «Польсько-українське століття: не перше й не останнє». У ньому представники громади закликали до взаємної поваги та розуміння, а також до справжньої солідарності, яка «змусить нас, поляків та українців, протистояти наростаючій хвилі націоналізмів, ксенофобії, претензій та упереджень, а також відродженню імперських амбіцій – не лише російських».

14 серпня 2019 року вперше відбулася акція «Полум'я братерства». Це – ініціатива гарцерів та пластунів. Вони одночасно запалили свічки на могилах бійців Армії УНР у 30 населених пунктах Польщі.

Через рік подія відбулася вдруге: попри пандемію, місць її проведення не лише стало більше – додалися також українські міста. У 2020 році, коли ми відзначали 100-річчя Варшавської битви, депутати Варшави, Кошаліна та Гданська ухвалили рішення про надання скверам та площі імені Марка Безручка. Відкриття скверу імені українського генерала у столиці відбулося 13 серпня. У Кошаліні та Гданську це, імовірно, станеться цього року.

Упродовж 2020-го пройшли також наукові конференції, провідною темою яких було 100-річчя польсько-українського союзу, що його називають пактом Петлюра-Пілсудський. Заходи відбулися, зокрема, у Кошаліні, Перемишлі та у межах IV Підляської української наукової конференції. Натомість у Варшаві відкрилася виставка «Варшавська битва – гарантія миру в Європі 1920 року», що мала українську складову: «За нашу і вашу свободу». Проте чи не найважливішим за останні роки був ремонт та реконструкція місць поховань воїнів Української галицької армії та Української Народної Республіки у Ланцуті, а також могил бійців УНР у Варшаві.

Юрій Рейт:

«Моє почуття обов'язку пам'яті про вояків УНР сформувалося ще тоді, коли я підлітком слухав розмови варшавських українців»

Про підсумки проведення попередніх ремонтних робіт та перспективи на майбутнє говоримо з Юрієм Рейтом, лідером Громадської ініціативи з догляду за могилами воїнів Української Народної Республіки у Варшаві

Ми відзначаємо 102-гу річницю Дня Соборності України. Традиційно святкові заходи проводяться на православному кладовищі на варшавській Волі, де знаходяться могили воїнів Української Народної Республіки. Їх уже завершили ремонтувати?

Щенедокінця. Роботитребапродовжити, бойдеться не лише про Варшаву – ситуація по-різному виглядає у Каліші, Вадовицях, Стшалкові чи Тухолі. І, як ви згадали, у польській столиці у 2019-2020 роках відновили, по суті, два козацькі квартали, де розташовані понад дев'яносто поховань. Але біля них ми знайшли ще дві могили, які потребують ремонту. Є також кілька увічнень, над якими треба працювати, зокрема ті, де за комуністичних часів потрошили надгробні дошки. Це

буде останній етап ремонту у Варшаві. Звичайно, усе залежатиме від того, чи будуть на це кошти.

Чому ви так активно долучилися до цієї справи?

Я бачив, як отець мітрат Анатоль Шидловський, доктор Микола Сивіцький, архітектор Богдан Боберський та інші українці ходили цвинтарем на Волі та журилися: що зробити, аби зберегти та гідно вшанувати місце, де спочили петлюрівці? Хрести там були розбиті, понижені, з них повідривали тризуби, деякі стояли під огорожею цвинтаря, а деякі лежали на землі. Я тоді був іще школярем, але вже відчув, що справу цих старших людей, які зайнялися відновленням кладовищ, треба продовжувати.

Це був початок. Опісля з'явилася документація докторів Олександра Колянчука та Романа Шагали, яка дала можливість познайомитися з деталями цих увічнень. Ремонт меморіалів, згідно з проєктами Богдана Боберського, почався під кінець 80-х років, і я бачив проблеми з цим пов'язані. Це був кінець епохи комунізму у Польщі. Знайти цемент та інші будівельні матеріали було важко. А головне – постійно бракувало коштів. Рятуював ситуацію доктор Микола Сивіцький, який здобував кошти серед української діаспори; з часом почала допомагати українська громада Варшави.

Через три десятиліття виявилось, що хрести починають руйнуватися. Для людини, яка раз на рік приходить на кладовище, щоби поставити свічку, цей процес не дуже помітний. Але коли після Революції гідності українці з Варшави почали кілька разів на рік разом ходити на цвинтар та прибирати могили, стало помітно, у якому вони стані. Деякі хрести потріскалися, шматки бетону відпадали від пам'ятників, бракувало тризубів, надгробні дошки поіржавіли, написи постіралися. Мені стало зрозуміло, що за наступні 10-20 років бетонна обрамівка могил зовсім розтріскається, частина христів перевернеться, а прізвища похованих тут воїнів стане важко читати. Це була головна моя мотивація почати ремонт...

...який стартував не відразу.

Питання відновлення могил польських союзників у війні з більшовиками 1920 року було складовою міждержавних переговорів між Україною та Польщею. Я брав участь у кількох зустрічах щодо цього у 2015-2018 роках. Чув багато заяв з боку польських державних установ. Були сигнали від міністерств оборони, культури та національної спадщини, від польських підприємств, які були готові фінансувати відновлення кладовищ. Коли я за майже три роки наслухався таких заяв, то зрозумів, що вони, певно, залишаться просто словами.

Тоді з'явилася концепція: говорити з місцевою владою у Варшаві, з людьми, які «політично сильні» у місті та мають помітну позицію. Це був стимул, аби ми – й українці, і поляки – почали радитися, що робити далі. Виникла ідея використати документацію, опрацьовану викладачем Академії образотворчих мистецтв у Варшаві, професором Янушом Смазою. Також треба було знайти фонд, який би зміг провести ці роботи. Наступна проблема – це гроші. Думаю, дуже важливими у цьому контексті були розмови та поради моєї доброї приятельки Богуміли Бердиховської, спілкування з депутатом міської ради Варшави Ярославом Шостаковським та зі згаданим професором Смазою.

Ми не мріємо, тому не маємо стратегії

Спроба підсумку програмної дискусії Об'єднання українців у Польщі

ІГОР ІСАЄВ,
журналіст

«Маси незнайомих одне з одним людей здатні до успішної співпраці, якщо їх об'єднує міф», — пише Юваль Харарі у своїй «Короткій історії людства». Перед переосмисленням власного міфу стоїть і українська громада Польщі загалом та ОУП зокрема. Ми потрапляємо у щораз більший вир змін дійсності — і він уже не зникне. Задумаймося разом: де ми хочемо бачити себе за десять, кільканадцять років?

Напрямки процесів нового століття чітко перераховує Петро Тима у розлогіму інтерв'ю з Христіною Заник («НС» №2-3, від 10 та 17 січня 2021 року): ОУП перестало бути монополістом «українських» заходів у Польщі, з'явилася потужна громада мігрантів, водночас організації бракує фінансових і людських ресурсів, а тому — й можливостей розвитку. А саме його від нас вимагає найновіший, з великою кількістю префіксів «пост»-модерний час. У програмній дискусії на шпальтах «НС» Степан Мігус назвав його «скрутним становищем», Ігор Щерба — станом «успішно докотитись до нуля», а Петро Тима — «кризою середнього віку».

Це специфіка наших днів: кожна організація, чимало інститутів — від державних до дослідницьких, навіть багато моделей поведінки в останні десятиліття йшли до «обнуління». Хто не проаналізує себе і своє оточення, не створить ідею (найчастіше в умовах обмежених коштів і кадрів) — той перестане існувати.

Тобто: якщо ми не трансформуємо свою ідентичність, нас не буде.

Помріймо

Ідентичність більшою мірою формують конфлікти та дилеми, а не згода. Здавалося б, у нашої тут — величезний потенціал, який можна перекувати на розвиток. Шансом для нас була програмна дискусія на сторінках тижневика, що триває від початку минулого року.

У нашому скромному гроні, як і загалом у світі, знайшлися свої популісти зразка Дональда Трампа, розсудливі консерватори, прихильники радикальних змін і симпатичні «поміркованого», хоч у постмодерній дійсності радше нереального, «центру». Подеколи здавалося, що це не лідери нашої громади мають думку, а думка, випрацювана роками, взяла їх у заручники.

Ми й далі мислимо усталеними й застарілими шаблонами — які мають певне оперття в дійсності, проте заважають думати ширше. «Мігранти — це легалізація, меншина — це культура», «немає штатного працівника», якщо діяльність — то «мистецька», якщо заходи — то «культурні», якщо прояв нерелігійного компоненту українськості — то читання «Нашого слова»; «нас мало не бути», «вони не засудили», «росте молоде покоління» тощо. Наша програмна дискусія звузилася переважно до розмов про організаційні й фінансові питання, проблему Варшави й регіонів, навіть друку членських квитків.

Це важливо. Проте я хочу, щоб ми помріяли. Ми взагалі боїмося це робити. Навіть сподівання головної редакторки «НС» про ресурси на діяльність сайту Петро Тима перериває українською приказкою: «чого нема, того нема».

Я теж маю мрію: не тільки про розширення ресурсів сайту тижневика, а й про ширшу присутність української громади в інтернеті. Бо обсяги усіх разом узятих проєктів ОУП у всесвітній мережі — менші, ніж одного мого приватного блогу. Тебе немає онлайн — отже, тебе не існує, говорить один із принципів нового світу. Польські націоналісти, щоб увійти в мейнстрім, почали саме з медіа-проєктів, в основному в інтернеті. Запропонована Тимоєм модель створення паралельного, проте орієнтованого на різні аудиторії контенту «НС» на сайт і для друкованої газети здається розсудливою і вчасною, так само вона досяжна у виконанні. Українська міграція у Польщі за останні 6 років створила чимало проєктів в інтернеті — проте багато з них також померло. Ті, що існують, значно нас випереджають. Проте є ще шанс стати гравцем у цьому сегменті. Як показує мій досвід, більша присутність онлайн — це також частіші звернення від рекламодавців і бізнесу. Тобто те, що розвиває громаду і водночас дає можливість заробляти.

Через десять років я бачу не тільки потужні медійні інтернет-проєкти українців у Польщі. Я бачу також нашу сильну лідерську репрезентацію, стирання межі між українськими мігрантами і меншиною.

...А ви яку маєте мрію?

Тривимірний світ

Через 10 років цінністю будуть не знання, а вміння їх сортувати і розрізняти; не усталені норми, а оригінальність, не досвід, а вміння його переосмислити. Тобто з відомого нам світу двовимірного (на іксі — теорія, на ігреку — досвід), ми переходимо у тривимірний, де третьою площиною є якраз те, що я назвав мрією.

Маючи мрію, можна її уреальнити, прописати кроки до її досягнення, а відтак — подивитися на наявний потенціал, попросити про допомогу ззовні і почати працювати для здійснення прагнень. Саме так діє в останні роки Перемишль.

Маючи мрію, можна зіставити її з мріями інших членів громади.

І через це спробувати переосмислити наш новий міф. Сьогодні немає великих спільних міфів, існують мікронаративи. Ще не так давно панували ідеології, які об'єднували мільйони людей, це була епоха «великих проєктів». Сьогодні ж ми є свідками розщеплення великих історій і появи безлічі простіших, дрібніших, локальних переказів. «Ентузіазм, — перефразовує цей процес Ігор Горків, — не мусить полягати у масштабних заходах, концертах, а може бути в менших подіях, які інтегрують громаду, але не завжди помітні».

У цьому процесі є чудовий шанс для нашої дуже локальної і загалом невеликої громади. Те, у що перетворюється сучасний світ, є для неї звичною формою існування. Проте, окрім форми, існує зміст. І про нього варто помріяти, по-дискутувати, прив'язати до реалій, зробити спільною цінністю для дедалі ширшої громадськості українців у Польщі.

Старі нові питання

Більшість тем, що прозвучала у найновішій програмній дискусії, уже обговорювали під час VII З'їзду делегатів ОУП у жовтні 2014 року — проєкти, організація, мігранти, нове покоління. Подеколи ми з релігійною вірою киваємо на молодих чи іммігрантів — вважаючи, що колись вони прийдуть, тобто прийдуть, і подорослішають, і на землі почнеться рай. Роки идуть, мина-

ють десятиліття — а ми й далі уповаємо на молодь, хоч на ділі бачимо, що вона відмовляється від ОУП. «Не знаю», — знизує плечима Ігор Горків на питання, чому так відбувається. Тим не менше, у сучасному атомізованому світі важливого не кількість, а якість (хоча для проєктів польських міністерств це все ще битва на числа). Нам потрібні не тільки ініціативи для виживання — передусім бракує виховання лідерів змін. У Перемишлі завдяки двосторонній співпраці Ігоря Горківа, Касі Комар-Мацинської з Анною Домбровською в напрямку виховання лідерів змін, вже за кілька років ми бачимо відчутний результат.

Тим часом у кожному з обговорюваних питань помітна радше операційна діяльність, ніж те, що я називаю мрією.

Відхід Петра Тими — це теж шанс, зокрема і зміни оптики щодо лідерів. Пов'язаний з цим парадокс полягає у тому, що більшість критикує Тиму, проте, коли приходить час вибирати, то кілька разів поспіль голосує за нього. Коли він щось пропонує, йому заперечують, коли він нічого не пропонує — чекають на його ініціативи. Ще один парадокс — він вміє мріяти, але його мрії можуть його делегітимізувати.

«На жаль, пов'язувати свою діяльність лише з однією політичною силою — це помилка для організації меншин. Друзів треба мати скрізь», — закидає ОУП, а непрямо — Тимі, професор Роман Дрозд. Те саме робить Роман Білас: «Не хочу обговорювати нинішню політичну ситуацію, іншим членом ОУП я також рекомендував би не коментувати це питання. Ми повинні робити насамперед те, для чого нас обрали, тобто працювати на користь нашої громади. Зайнявшись роботою, ми знайдемо вихід із кризової ситуації».

Хто підтвердить, що ставка — лише на одну політичну силу? Хто довів (окрім українських політехнологів, які від 90-х років протиставляють «політику» «праці»), що зайнятися роботою — означає стояти поза політикою, особливо у випадку самого по собі «політизованого» питання українців у Польщі? Хто, врешті-решт, пояснить, чим тут є політика — адже Тима не є членом жодної партії?

Зрештою, його мрія зіткнулася з консерватизмом нашої громади — у сенсі не поглядів, а рішень. Цей конфлікт загалом теж був джерелом розвитку ОУП, хоч і виснажував, подеколи — знеохочував, а зрідка був причиною прикрих розставань.

Тима став головою Об'єднання 15 років тому (у лютому 2006-го) — ще в аналогову епоху. Особисто у мене тоді шойно з'явився мобільний телефон і e-mail. Сьогодні вже панує епоха 5G, зокрема і в житті організації. Ієрархія є умовністю, що структурує, але не є святим обов'язком. Важить ініціатива, а не посада. Зміна не є катастрофою, тільки шансом. У зв'язку з цим поставлена вкотре на шпальтах проблема «Варшава—регіони» — не найкраща інтерпретація дійсності.

Мігранти як шанс переосмислення самих себе

Дозволю собі — як «прибулець» в українській меншині — висловитися на тему мігрантів. Вони сьогодні є найвагомішим чинником, що модернізує ідентичність представників громади. Властиво, у ній можна виокремити кілька великих, потужних революцій: це 1947 рік, коли Військо польське «поєднало» досить розрізнені ідентичності спільною травмою; період Польської Народної Республіки, коли ідентич-

ність формувалася, відштовхуючись від польської більшості; й останні роки, коли вона щораз частіше відштовхується від українців з України. Тут панує іноді почуття, яке німецькі філософи назвали «Hassliebe» — єдність любові й ненависті. Воно контекстуальне — у певні моменти ми українцями з України як узагальненим елементом пишаємося (Революція гідності, мальовничі звичаї, смачна кухня), а в інших ситуаціях — ненавидимо їх (советизовані, бідніші, на неprestижних посадах). Так, зрештою, роблять не тільки представники громади — це повторюють і мігранти в Польщі, й українці в самій Україні.

Утім, під час приватних зустрічей конкретних уродженців України ми назагал цінуємо й любимо (знаю це по собі — громада, в принципі, вже давно й люб'язно прийняла мене за «свого»). Проте подеколи у палких конфліктах наші мігранти можуть чути від меншини у Польщі, що вони чогось не розуміють, бо вони «з України». Це — показник того, що чимало представників громади ще не може допустити українців з України до «сакруму» власної ідентичності: акції «Вісла», до «нас мало не бути», до ототожнення з «рідними землями».

Польська репортерка Людвіка Влодек опублікувала наприкінці року книжку про взаємини алжирців і французів, які мали досвід гноблення і війни, а згодом — міграції та панування стереотипів. Ця ситуація багато в чому подібна до взаємин українців і поляків. Народжений у Парижі Карим, син алжирця і французенки, запевняє, що Франція — його батьківщина, а в Алжирі він почувається чужим. Даніеле, етнічна французенка, перші сорок років життя провела в Алжирі і досі згадує цю країну, хоча виїхала звідти у 1970 році. Історії «своїх» і «чужих» — багато, проте їхні конфігурації — зовсім неочевидні.

Минулого року консульства України у Польщі зареєстрували 3471 дитину українських громадян. Щороку це число зростає, невдовзі буде помітним покоління українських дітей, які теж мають батьківщину в Польщі, і чий предків водночас не виселяли під час акції «Вісла».

Іммігранти з України — це шанс не тільки поповнити наші ряди, а й передусім — можливість уперше після 1947 року переосмислити українську ідентичність у Польщі. Не виключаючи з неї акцію «Вісла», але додаючи водночас до універсального послання її трагедії. Щоб українські діти у Польщі ідентифікували себе не тільки з львівською бруківкою чи київськими пагорбами, але і з «рідними землями» та Народним домом у Перемишлі. Щоб збагатитися від цих людей, а не — відчужуючись від них — загинути на сторінках історії. Ми маємо не тільки шанс творити «Наше слово» чи «Альманах», щоби, як сказала Марія Туцька, дослідники мали доступ «до безпосередніх джерел нашої діяльності, коли будуть писати про це наукові роботи». Ми можемо помріяти, провести поважну програмну дискусію (найкраще — в підгрупах), випрацювати стратегію.

У 2006 році, коли почалася каденція Петра Тими, наші організаційні радари навіть не фіксували глобального виклику міграції. Сьогодні ця тема, що її ООН визначила як найістотніший виклик сучасності (поряд із кліматом), мусить бути переосмислена і в нашій громаді. Це і є ідентифікатор нашого часу: коли глобальне питання вирішує не тільки велика міжнародна організація, а й невелика громадська.

Мріймо й діймо. Інакше нам залишиться мовчки спостерігати, як руйнуються навколо сподівання — і наші, й інших. ■

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Колядування від Мокрого до Щеціна

Скріншот з відео

У другий день Різдвяних свят, 8 січня, на фейсбук-сторінці Народного дому у Перемишлі опублікували відеоролик «Коляда, коляда, яка ти в нас мила...». У ініціативі взяли участь українські сім'ї та учні пунктів навчання української мови з Кракова, Кальникова, Ряшева, Мокрого, Перемишля, Щеціна. Під час онлайн-колядування учасники презентували вірші, коляди, вертепи та різдвяну казку.

До заходу приєдналися ансамблі пісні й танцю: «Ослав'яни» з Мокрого, «Калина» з Кальникова, «Барвінок» з Кракова. Відеозапис події можна подивитися на фейсбук-сторінці (Narodnyj Dim – Dom Ukraiński).

Якщо ти вчився у Білому Борі – розкажи про це!

У Білому Борі з нагоди 30-ліття загальноосвітнього ліцею та річниці Об'єднання українців у Польщі готують відеороботу «Ми всі – від Шевченка». Її співавторами стануть, зокрема, колишні учні. Тому всіх, хто вчився у Білому Борі, просять надіслати короткі (2-3 хвилини) записи із розповідями про нинішнє життя та спогадами про школу.

«Це може бути історія про сім'ю, про те, чим ви зараз займаєтесь, про громадську діяльність. Важливо, однак, аби ви при цьому згадали про ліцей, своє навчання у його стінах, про те, чим був для вас час, проведений тут; а також – як навчання в українському ліцеї вплинуло на ваше життя», – заохочує приєднатися до проекту вчителька Катерина Полевчак. У відеоролику спогади колишніх ліцейців доповнять архівними записами з різних шкільних подій чи свят. Слід за-

значити, що протягом тридцяти років випускниками школи стало понад чотириста учнів.

Відеозаписи можна надсилати на адресу: zs2bb@op.pl.

Малі колядники з Бартошиць та Битова

Скріншот з відео

▲ Учні з Бартошиць

До Різдва учні Початкової школи ім. Лесі Українки в Бартошицях підготували коляду. Члени шкільного гурту «Малі співаки» виконали пісню «Добрий вечір тобі».

Уже під час свят різдвяні побажання для колядок українцям з міста Битів на Помор'ї подарували учні місцевого пункту навчання української мови. Через карантинні обмеження у місцевій церкві, де відбувся концерт, виступили лише п'ятеро дітей. Концерт «Різдво 2021. Виступ дітей – Церква у Битові» можна подивитися на ютуб-каналі (Zsujn Bartoszyce).

Міжнародна наукова конференція «Глобальні виклики. Досвід Центрально-Східної Європи»

Під кінець грудня відбулася Міжнародна наукова конференція «Глобальні виклики. Досвід Центрально-Східної Європи». Традиційно її організовує Наукове коло докторантів «Ucrainica». У зв'язку з коронавірусом подія відбулася онлайн на платформі Zoom. Участь в ній взяли понад 40 людей з Польщі та України, які представляли більш ніж 20 польських та українських закладів вищої освіти та наукових установ.

На різних панелях учасники представляли свої доповіді, презентації, а потім – дискутували. Науковці, що репрезентували Національний університет «Ост-

розька академія», виступили із доповідями, присвяченими 100-річчю українсько-польських відносин. Професор кафедри історії ім. Миколи Ковальського Володимир Трофимович представив реферат під назвою «Симон Петлюра та Юзеф Пілсудський: тернистий шлях до порозуміння (1919–1920 рр.)», а науковий співробітник Інституту досліджень української діаспори імені Любомира Винара Назар Мартинюк – роботу «Публічна дипломатія УНР в екзилі (1921–1940)».

За результатами конференції планують опублікувати збірку наукових праць.

«Мені цікаво було взяти участь у науковій події такого типу та масштабу. Приємно вражає тематика доповідей: історія, міжнародні відносини, економіка, освіта, право тощо. Я вважаю, що такі заходи – корисні та потрібні, адже на них ми можемо обговорити актуальні проблеми сучасності, подискутувати про шляхи їхнього розв'язання. Хочу подякувати усім спікерам за ґрунтовні виступи», – поділився враженнями заступник голови молодіжного відділення Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин, студент магістратури факультету міжнародних відносин Острозької академії Дмитро Стретович.

Захід пройшов за підтримки фонду «Наш вибір», Українського дому у Варшаві та за сприяння посольства України. Офіційним інформаційним партнером був сайт української діаспори «Стожари».

Назар Мартинюк

Нове авіасполучення між Польщею та Україною

Угорський лоукостер Wizz Air анонсував відкриття нового рейсу із Запоріжжя до Катовиць. Як повідомляє сайт lowcost.ua, перший політ запланований на 30 березня.

У системі бронювання вказано, що рейси виконуватимуть двічі на тиждень – у вівторки та суботи. Але купити квитки на них поки що не можна.

Wizz Air уже раніше мав почати літати із Запоріжжя до Гданська, Кракова та Вроцлава, однак у 2020 році появу нових рейсів кілька разів переносили через пандемію коронавірусу.

Опрацьовано на основі повідомлень
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

У новому році – новий сайт та логотип

«Об'єднання українців у Польщі – це громадська організація, яка об'єднує українську меншину в Польщі та підтримує українсько-польський діалог», – читаємо на новоствореному сайті ukraincy.org.pl. Там можна навіть дізнатися, як підтримати організацію, просто роблячи онлайн-покупки.

Під час підготовки сайту його розробники звертали увагу не лише на те, аби він був функціональним для членів організації, а й також – аби він став джерелом інформації про українську нацменшину у Польщі та про ОУП.

Сайт має кілька розділів, зокрема про саму організацію та її структуру, команду та діяльність. Наприклад, з опублікованого там портфолію можна дізнатися про різні форми культурної активності Об'єднання.

– Можна шукати за категоріями з поділом на заходи, ансамблі, видавничі позиції. Нам було важливо, аби сайт був якомога більш сучасним, прозорим та функціональним, щоб на ньому можна було швидко знайти інформацію, яка цікавить користувачів, – каже Анна Кертичак, що працювала над концепцією та змістом сторінки.

Як зазначають розробники, сайт також не мав бути хронікою всіх подій за останні кілька десятиріч. До прикладу, в розділі про заходи описана їхня коротка історія, те, як вони змінювалися, додані коментарі учасників. Автори сайту зазначають, що використовували також тексти та фото з «Нашого слова».

– На інтернет-сторінці має бути все базове. Коли хтось захоче поглибити знання про ту чи іншу культурну подію, освітній чи видавничий проєкт, він зможе подивитися відеоматеріали, – розповідає Анна.

На сайті заохочують приєднуватися до ОУП. У розділі «Підтримка» є інформація про те, як стати членом Об'єднання та чому це важливо. Також там розповідають, як можна допомогти організації.

– Представники неурядового сектору не можуть залежати лише від грантових грошей. Вони завжди потребуватимуть індивідуальної підтримки людей. Саме тому ці структури називаються громадськими, – пояснює Анна Кертичак.

Це дозволяє фінансувати поточну діяльність, мати ресурси для так званого «власного вкладу» (у випадку реалізованих на грантові кошти проєктів часто вимагають, аби організація самостійно оплатила якусь частину) чи фінансувати заняття, які інші установи з різних міркувань не хочуть підтримувати.

Допомагати представникам громадського сектору можна по-різному – навіть під час онлайн-шопінгу, яким багато хто займається частіше в умовах пандемії. Ціна ваших покупок при цьому не зміниться; зробити це можна у магазинах, які беруть участь у програмі FanMani. На сайті Об'єднання є детальніші пояснення.

– Це нічого не коштує. Роблячи покупки онлайн, ми можемо допомогти громадській організації, не витрачаючи ні копійки зі свого домашнього бюджету. Я бачила, як це працює в інших структурах, то чому б не скористатися такою можливістю? – каже Анна Кертичак.

Автори рекомендують звернути увагу також на розділ «Контакти», адже разом зі зміною адреси сайту міняються й контактні мейли відділів та Головної управи ОУП.

Сайт містить також посилання на сторінки Об'єднання у соцмережах – фейсбуці та ютубі.

Крім нового сайту, який постійно розбудовується і поповнюється новими даними, організація має новий логотип та цілісну візуальну ідентифікацію. Його створив Андрій Філь – українець із Польщі. Він пояснює: «лого» має символізувати об'єднання людей навколо конкретної ідеї, у цьому випадку – української організації.

– Багато хто питає, що означають на малюнку латинські букви «U» та «O». У історичних або стилізованих українських шрифтах, як, наприклад, у чудово спроектованому шрифті Рутенія, ці два знаки стоять одна під одною та означають сучасну українську букву «У». Так записану «У» бачимо також у логотипі Українського культурного фонду. Ми сприйняли її як візуальне поєднання традиції – західної і східної (латинки і кирилиці), бо це у певному сенсі показує нас – польських громадян з українською ідентичністю, – пояснює дизайнер.

Усі ці символи поєднані в один орнамент, який може нагадувати вишиванку.

– Для багатьох саме вишиванка асоціюється з українською традицією, – додає Андрій Філь.

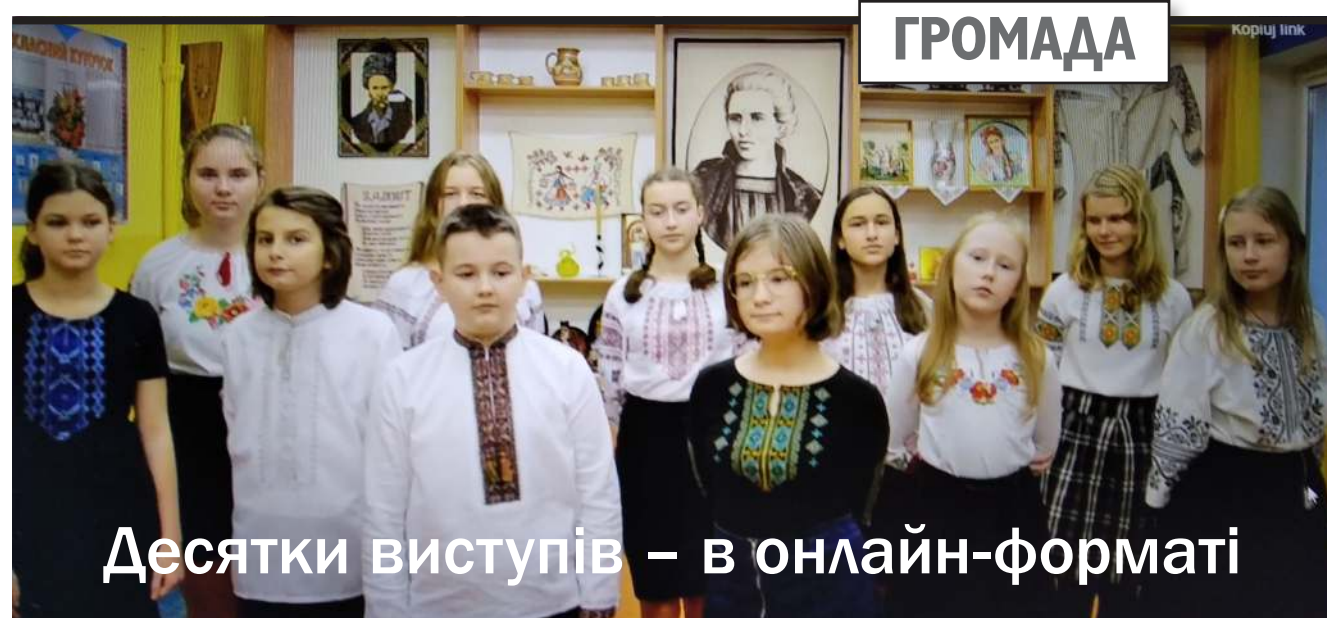
Кольори логотипу апелюють до українського державного прапора, але отримали більш тоновані відтінки.

Новий сайт та логотип з'явилися у межах конкурсу, який проводить Міністерство внутрішніх справ і адміністрації – на створення або модернізацію сайтів суб'єктів, що виконують завдання у галузі захисту, збереження та розвитку культурної ідентичності національних та етнічних меншин, або збереження та розвитку регіональної мови.

Розробники сайту мали півтора місяці, адже конкурс оголосили вже восени. Окрім ОУП, інтернет-сторінки оновили або створили й інші організації, які представляють словацьку, німецьку, вірменську, лемківську, кашубську та караїмську меншини. ■

Логотип авторства Андрія Філя

Сторінку підготував Павло ЛОЗА

Близько ста українських дітей, переважно з Вармії та Мазур, а також їхніх творчих опікунів, взяли участь у XVII Огляді української співаної поезії та авторської і сучасної пісні, який проходив 22 грудня. Захід, який проводиться від 2004 року, уже можна називати міжнародним: у ньому взяли участь дві представниці зі Львова. Подія була присвячена 150-й річниці народження поетки Лесі Українки. Співорганізували її Ольштинський відділ та гурток Об'єднання українців у Польщі, Міжшкільний пункт навчання української мови при Початковій школі № 2.

— Цьогоріч через пандемію ми були змушені провести подію онлайн, — каже один з організаторів, заступник голови Ольштинського відділу та голова місцевої міської ланки ОУП, вчитель української мови Петро Табака. — Й організатори, і батьки дітей, і самі юні артисти мусили багато попрацювати. Треба було не лише добре підготуватися, а й записати виконання твору та надіслати нам. Ми в міру можливостей ще підправили записи, зробили якіснішими. І це, думаю, вдалося. Однак хотілося би, щоби до оглядів приєднувалися всі пункти навчання; зрештою, не лише вони, а й дітвора та юнацтво, які не мають змоги навчатися у таких пунктах, але чиї батьки дбають про те, аби вони знали не лише мову предків, а й культуру та традиції.

Грудневий поетично-пісенний захід, крім Петра Табаки, у Доброму Місті, Лідзбарку-Вармінському і Свйонтках активно співорганізувала Мирослава Четирба-Пішако — також учителька у міжшкільному пункті навчання в Ольштині. Графічне оформлення, зокрема й дипломів для учасників, взяв на себе Андрій Філь, а над онлайн-трансляцією працював Андрій Фаранчук. Підготовка до заходу тривала понад тиждень.

Найбільше серед учасників було ольштинських дітей. Розпочав огляд наймолодший з них — трирічний Микола Ортинський. Наступні учасники — Ярема Боднар, Микола Бзіль, Борис Галушка, Бріанка Герчак, Лена Гнатюк, Віктор Пішако, Оріана Щербік (ольштинянка, яка навчається в Гурові-Ілавецькому), Петро Холевка та Ігор Ярмола. До виступів їх готували Дарія Булка-Бзіль, Мирослава Четирба-Пішако та батьки.

Добре Місто представляли Амелія Куштала, Олександр Мельничок, Борис Кійко, з якими над виступами працювали Петро Табака та батьки; Кентшин — тріо «Нотки» у складі Зузання Пакош, Марії Рацької й Анни Валюсяк, а також солістка Лена Клек, яких, як і Камілу Петрецьку з пункту навчання української мови при Початковій школі в Молтайнах, підготувала вчителька Єва Клек. Пункт навчання української мови в Кандитах, який діє в місцевій початковій школі, представляв гурт учнів VII і VIII класів у складі Мартини Кончальської, Кінги Галан, Юлії Косінської, Домініки Хилінської і Петра Романчука, а також молодша група (II і III клас): Олександра Ігнаш, Лена Лешинська, Ніколя Давідек, Майя Хробак і Марцеліна Лябак. Їх до виступів готувала вчителька Надія Ортинська з чоловіком Орестом Ортинським. Це подружжя працювало також із учасниками, які репрезентували Комплекс шкіл з українською мовою навчання в Гурові-Ілавецькому. Це — квартал «Дзвіночки» з I класу (Агнешка Міхалик, Лена Сеключка, Катерина Татоль та Григорій Стец, який виступив також сольо). Другий український навчальний заклад у регіоні — Початкову школу з українською мовою навчання ім. Лесі Українки № 8 — представляв гурт «Лісова пісня» та дует у складі Марцеліни Завадської та Юліана Кендзерського. З ними постійно працює вчителька і керівниця гурту Наталія Шелест. Учасником із Венгожева був Ігор Гайдаш з Початкової школи №2, який готувався разом з батьком Марком. Лідзбарк-Вармінський представляв дует

сестер Ксені й Софійки Шумних, яких готували Петро Табака і батьки.

Пасленцьких учасників з місцевого пункту навчання української мови, що діє при Початковій школі № 3 — Ніколю Глушин і Зузанну Козінчак — готувала вчителька Марія Футрега. Натомість викладачка пункту при Початковій школі у Соб'єхах Ірина Тимо працювала з солісткою Ельвірою Чурою, терцетом (Йоанна Коїцька, Софія Карпінська і Йоанна Олешкевич), дуєтом (Амелія Радавець і Мартина Граль) і Магдаленою Барич та Кінгою Б'еляк з пункту навчання у В'єнцках. Оструду представляла Лена Гнатюк.

На міжнародний рівень захід вийшов завдяки двом львівським учасникам — Дарині Комарніцькій і Алісі Котлярській під керівництвом Христини Бореської. Дівчата, які навчаються у Львівській музичній школі ім. Анатолія Кос-Анатольського, досягли вже неабияких успіхів на музичних сценах Європи.

Хоч огляд був присвячений Лесі Українці, презентація її творів не була обов'язковою. Учасники використовували слова і музику багатьох авторів, зокрема Тараса Шевченка, Івана Франка, Ліни Костенко, Василя Симоненка, Володимира Івасюка та інших. Організатори оцінили рівень виступів і вирішили відзначити: від Бартошиць — дует Марцеліни Завадської і Юліана Кендзерського, а також гурт «Лісова пісня»; від Доброго Міста — Амелію Кушталу; від Гурова-Ілавецького — «Дзвіночки», Григорія Стеца та ольштинянку Оріану Щербік, яка навчається в місті; від Лідзбарка-Вармінського — дует Ксені й Софійки Шумних; від Львова — Дарину Комарніцьку і Алісу Котляріву; від Ольштина — Ярему Боднаря, Миколу Бзіля, Бориса Галушку, Бріанку Герчак, Віктора Пішака, Петра Холевку, Ігоря Ярмолу; від Венгожева — Ігоря Гайдаша; від Оструди — Лену Гнатюк. Особливе визнання отримав наймолодший учасник Микола Ортинський за складну пісню «Рідна мати моя». Провели захід Валерія Азза та Віктор Пішако, а відкривали його організатори Мирослава Четирба-Пішако та Петро Табака.

Спостерігаючи за виступами, було нескладно помітити, що батьки уважно ставляться до того, аби передати своїм дітям знання рідної мови; свідчить про це й кількість учасників. Однак далеко не всі родичі та вчителі настільки ж відповідальні. Із майже 50 пунктів навчання української мови на Вармії та Мазурах участь у заході взяла менш ніж третина. Відсутність учасників із невеликих пунктів ще можна було би зрозуміти, але складно пояснити неучасть, приміром, Ельблонга, Гіжицька, Бань-Мазурських, Лави, Моронга та низки інших. ■

Степан МІГУС

Фото з онлайн-заходу — автора

COVID-анкета, або Що потрібно знати, аби пройти тест на коронавірус?

З початком другої хвилі пандемії у Західнопоморському воєводстві з'явилася можливість пройти безкоштовне тестування на коронавірус. Проєкт «Західнопоморська програма моніторингу та профілактики епідемії коронавірусу SARS-CoV-2 та хвороби COVID-19» отримав доволі велике зацікавлення. За допомогою тестів можна дізнатися, чи хтось уже перехворів коронавірусом, чи хворіє безсимптомно.

Аби пройти тестування, треба заповнити анкету, до якої слід вписати ім'я, прізвище, номер телефону та e-mail. Далі треба відповісти на кілька питань: чи людина працює і де саме, хто вона за професією, чи має обмежені можливості, чи є представником національної або етнічної меншини. «Чи належите ви до національної або етнічної меншини, чи є мігрантом, особою іноземного походження?» («Czy należą Pan/Pani do mniejszości narodowej lub etnicznej, migrant, osoba obcego pochodzenia?»). На так поставлене питання можна відповісти: «ні», «так», «відмовляюся відповідати». І саме речення про приналежність до меншин викликає багато суперечливих відчуттів та емоцій — не лише у самих представників цих громад. Люди не розуміють, чому під час тестування треба вказувати національність. Навіщо Маршалківському управлінню Західнопоморського воєводства знати, чи людина, яку перевіряють на коронавірус, є поляком, українцем чи німцем?

— Скринінгові тести проводять у межах проєкту Регіональної операційної програми на 2014-2020 роки, яка фінансується Європейським соціальним фондом. Тому це тестування підпорядковується тим самим процедурам, що й інші ініціативи, реалізовані за його кошти. Ці дані збирають для статистики, яку передають згодом Європейській комісії, і це одна з вимог для отримання фінансування. Тому, з одного боку, я розумію питання, які виникають, але з іншого — це своєрідна іронія долі, адже ці записи в анкетах з'явилися саме для того, щоб усі мали доступ до допомоги, яка фінансується з фонду. І про це з самого початку дбає Європейська комісія. Натомість зараз це сприймають певною мірою як дискримінацію чи стигматизацію, яких насправді діяльність Євросоюзу ніколи не передбачала, — каже Габрієла Вятр, речниця Маршалківського управління. Вона зауважує, що це насправді досить цікаве явище, бо правила існують від 2014 року, а такі емоції викликали лише тепер.

Це пояснення не переконує Стефана з Кошаліна, який пройшов тестування і мусив заповнити анкету.

— Поєднання в одному питанні представників національних або етнічних меншин, мігрантів та людей іноземного походження (osoba obcego pochodzenia) для мене неприпустиме. Я відчув себе дуже некомфортно, коли виявилось, що, згідно з анкетой, я просто «інший». Виходить, для держави, у якій я живу від народження і громадянство якої маю, я все-таки «чужий». Це одразу породжує відчуття, що я тут непотрібний. Цікаво, що цю анкету прочитала одна людина з Франції і теж заявила, що такі формулювання — непри-

йнятні. На мою думку, поєднання в одному питанні представників національних і етнічних меншин та людей іноземного походження доводить, що всі вони почувуються у Польщі «чужими». Польський вираз «osoba obcego pochodzenia» набуває тут негативного значення.

— Здається мені, що емоції навколо цього спричинені тим, що наше життя та відкритість до людей змінилися на гірше. Останніми роками національні чи етнічні питання для деякого є джерелом конфліктів, а так не повинно бути. Стосунки між людьми дещо зіпсувалися. Тому, на мою думку, це своєрідний знак часу, сумного часу. Таким чином анкета, яка мала слугувати тому, аби гроші потрапили до всіх без огляду на національність, вік чи соціальний статус, породжує стільки суперечок, — каже Габрієла Вятр.

Документ жваво коментували і в інтернеті. У фейсбуці користувач на ім'я Валерій порадив не перейматися і процитував кардинала Любомира Гузара:

Усе пусте, що там люди про тебе думають.

Одні дивляться лагідним, добрим, зичливим оком.

Другі — лукавим. Люди, які таким переймаються, дуже скоро з ума сходять. Найліпше сміятися з того. Бо нині кричать «осанна!», а завтра — «розни!»

Своє робити і йти вперед!

А інший користувач процитував слова пісні гурту Lady Pank «Wciąż bardziej obsu». Отже, відкритим залишається питання, чи національні та етнічні меншини в Польщі «чужі» серед «своїх»? ■

Анна ВІННИЦЬКА

УКРАЇНА

Сто великих українців: факти і цифри

Попри сумний врожай, який щодоби пожинає пандемія в Україні, топ-новиною наприкінці 2020 року стало повідомлення київського тижневика «НВ» про сотню найвидатніших українців.

Перелік імен зразка «най-най» сформувала рада експертів — правозахисники, філософи, письменники, діячі кіно й телебачення, журналісти, церковні ієрархи. Список склали у порядку поданих голосів. Найчастіше опитані називали Тараса Шевченка, Леся Українку, Івана Мазепу, Ігоря Сікорського — по 25 разів; Володимира Великого, Григорія Сковороду — по 24; Богдана Хмельницького — 23, Івана Франка — 22, Андрія Шептицького і Михайла Грушевського — по 19, Миколу Амосова — 18, В'ячеслава Чорновола і Василя Стуса — по 17, Ліну Костенко — 16. Петра Могили і Миколу Гоголя згадували по 15 разів, Олександра Довженка — 14, Пилипа Орлика — 13, Володимира Вернадського — 12.

Відкриває перелік княгиня Ольга (910–969), яка вдосконалила систему збирання податків з підвладних Києву земель. А закриває його легендарний 44-річний футболіст, тричі бомбардир Ліги чемпіонів, володар золотого м'яча Андрій Шевченко. За нашу збірну команду він зіграв 126 матчів й забив 48 голів. З 2016-го — тренер головної футбольної команди України.

Найбільше у переліку є діячів мистецтва — 42, політиків та військових — 25, вчених — 19; є актори, художники, спортсмени, композитори, релігійні першопрохідці. Видання наводить цікаві факти з їхніх життів. Наприклад, у князя Володимира Великого (958–1015) було сім офіційних дружин. Він — батько 13 синів і 10 дочок. Володимир — внук княгині Ольги. Увійшов до історії як правитель, що запровадив на Русі християнство. За його часів у країні з'явилися власні монети, а тризуб, що нині став гербом, він використовував як особистий знак.

Біолог Ілля Мечников (1845–1916) першим почав досліджувати таємниці імунітету, що набрало неабиякого значення в наші дні під час пандемії коронавірусу. Автор цих розробок по праву отримав Нобелівську премію в галузі фізіології та медицини (нагороду він розділив із німецьким бактеріологом і біохіміком Паулем Ерліхом). До речі, заздрісники та недоброзичливці часто дорікали Мечникову, що той не має вищої освіти. Виручив знаменитий француз Луї Пастер: він

запросив українця до Парижа, і той 28 років завідував лабораторією у Пастерівському інституті.

Цікавими є висловлювання знаменитих людей про українську мову, історію свого народу, росіян, добро і зло. Предстоятель Української греко-католицької церкви Андрій Шептицький (1865–1944) часто говорив вірянам: «Не потоком шумних і дзвінких фраз, а тихим, невтомним трудом любіть Україну». Письменник Михайло Коцюбинський (1864–1913) наголошував: «Я ще можу не противитись, коли ображають мене як людину, але коли же я можу не реагувати на це?» Сучасники майстра писали у спогадах, що Михайло Коцюбинський володів дев'ятьма іноземними мовами.

«Російська демократія — це царство ситих свиней», — ці слова належать ученому Володимирові Вернадському (1863–1945). «Малоросійство — це не політика і навіть не тактика, а лише апіорна і тотальна капітуляція», — вважала Леся Українка. Хрестоматійним став вислів військового діяча Романа Шухевича (1907–1950): «Ми боре́мося не тому, що ненавидимо тих, хто знаходиться перед нами, а тому, що любимо тих, хто у нас за спиною». Повчальним є афоризм економіста Богдана Гаврилишина (1926–2016): «Людині неодмінно потрібно мати дві точки зору, також дві вищі освіти — це запора́ка її мудрості».

У виданні можна прочитати також про Вільгельма Франца Габсбурга-Лотаринського (1895–1948 чи 1954). Член імператорської сім'ї мав гарну освіту, спілкувався італійською, в австро-угорському парламенті любив обирати інтереси українців. У 21 рік по праву крові був обраний депутатом. Після I Світової війни Вільгельм стає командиром легіону Українських стрільців. Тоді й отримав ім'я «Василь Вишиваний» — за любов до сорочки-вишиванки. У 1945 році у Відні його викрали радянські спецслужби і закатували. Беріївських посіпак розлютила проукраїнська позиція Василя Вишиваного. Точна дата його загибелі у сталінській катівні та місце поховання досі не з'ясовані.

Введення обмежень подекуди стало курйозним, бо промислові товари не прибрали з торгових зал магазинів, а просто заборонили їх купувати, перетягнувши поліції червоними стрічками.

Олександр Дубінський став першим представником чинної української влади, що підпав під санкції США. 11 січня Міністерство фінансів США розширило перелік осіб та компаній, яких звинувачують у втручанні у вибори в Америці. У списку опинилися, зокрема, народний депутат від президентської партії «Слуга народу» Олександр Дубінський, ексдепутат Олександр Онищенко, експрокурор Костянтин Кулик та Андрій Теліженко — колишній співробітник українського посольства у США, який допомагав особистому адвокату тодішнього президента Трампа Рудольфу Джуліані збирати в Україні інформацію, яка могла б нашкодити нинішньому президенту Джо Байдену на виборах 2020 року. Їх вважають членами «мережі дезінформації, пов'язаної з Росією», яка намагалася вплинути на вибори у США. Також санкції запроваджені щодо деяких українських медіа. Проте оголошення про американські санкції не призвело до напруження у двосторонніх відносинах між Сполученими Штатами та Україною, заявляє глава Міністерства закордонних справ України Дмитро Кулеба. «Немає жодних підстав стверджувати, що Україна як держава втручалася у внутрішні справи США. А дії окремих осіб мають розглядатися як дії окремих фізичних осіб», — сказав міністр.

З 16 січня почав діяти «мовний закон», а саме: набула чинності 30-та стаття Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який ухвалили ще у 2019 році. Він зобов'язує усіх постачальників послуг в Україні спілкуватися з клієнтами виключно українською, якщо клієнт окремо не попросить про інше. Виробники та продавці повинні надавати споживачам інформацію про товари, роботи чи послуги державною мовою, але така інформація може дублюватися будь-якою іншою мовою. У разі порушень кожен громадянин може звернутися до уповноваженого із захисту державної мови, а в разі систематичних порушень мов-

Василь Вишиваний

Джерело: Вікіпедія

А гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний (1577–1622) увійшов в історію як ідеолог козащини. При ньому воно набрало обрисів регулярної армії: з'явилися поділи на полки, сотні, запровадили навчання військовій справі. Це був вимогливий і ефективний полководець. Гетьман заборонив пити горілку під час походів, виганяв або карав смертю за ганебні вчинки. Під його орудою в 1616 році шеститисячне військо козаків відбило турецьку фортецю Кафу й звільнило тисячу полонених.

Танцівник балету, хореограф Серж Лифар (1905–1986) довів світові, що українці не лише гарно співають. Він був родом із Києва. За 26 років кар'єри встиг заснувати Академію танцю при оперному театрі «Гранд-Опера» й очолити Інститут хореографії і Університет танцю в Парижі. Виховав 11 зірок балету. Відмовився від французького громадянства, заявивши, що завжди буде українцем, «і ніяка позолота Парижа не розвіє його суму за повноводним Дніпром».

З сучасників «НВ» згадує братів Кличків, Мустафу Джемілеву, Олега Сенцова, Сергія Бубку, В'ячеслава Брюховецького, Анатолія Криволапа, Валентина Сильвестрова, Ліну Костенко.

Наша історія, хоч її — цитуючи Михайла Грушевського — «читати не можна без брому», багата на славні імена. Мусимо знати їх, цікавитися спадщиною. Ці люди визначали хід історії з часів Київської Русі і до наших днів. ■

Олександр ХОМЕНЧУК

Огляд тижня

Україна підписала перший контракт на 1,9 млн доз китайської вакцини CoronaVac. План вакцинації населення в країні затвердили 22 грудня 2020 року. Згідно нього, I етап призначено на січень-квітень 2021-го. Головний санітарний лікар Віктор Ляшко впевнений, що вакцинувати українців почнуть у лютому, але поставка першої партії вакцин (700 тисяч доз) прогнозується лише у березні. Єдиний контракт, який Україні наразі вдалося заключити, — це 1,9 млн доз вакцини CoronaVac від компанії Sinovac Biotech (Китай). Його підписали 30 грудня 2020 року.

На момент укладення договору вакцина не закінчила III етап дослідження, але 12 січня з'явилися результати її використання в Бразилії, згідно яких ефективність китайської CoronaVac становить 50,4%. Міністр охорони здоров'я Максим Степанов заявив, що відповідно до умови, ефективність вакцини повинна бути не менше 70%, в іншому випадку Україні повинні повернути кошти. Наразі у відомстві очікують офіційні дані від компанії-виробника.

CoronaVac — це інактивована вакцина, в якій використовується традиційний механізм, коли неживий вірус, який не може розмножуватися в клітинах людини, активує імунну систему. Експерти вважають, що CoronaVac практично повністю запобігає смертям і тяжким випадкам COVID-19, які потребують госпіталізації та кисневої терапії, тож вона ефективна для зниження смертності та навантаження лікарень.

Україна на даний момент не має контрактів на поставку РНК-вакцин Pfizer чи Moderna, якими вакцинують населення США та Євросоюзу. Раніше повідомлялося, що країна отримає безкоштовно 8 млн доз вакцини в межах гуманітарної допомоги від COVAX (проте невідомо, якого виробника). Використовувати російську вакцину «Спутник» в Україні не планують.

З 8 по 25 січня в Україні ввели локдаун: діти пішли на віддалене навчання, закрилися фітнес-зали і кінотеатри, кафе і ресторани почали працювати тільки на винос. В магазинах продаються лише продукти харчування, побутова хімія, ліки, ветеринарні товари.

ного законодавства на порушників обіцяють накладати штрафи.

16 січня в Україні відзначили День пам'яті захисників Донецького аеропорту. Цю пам'ятну дату встановлено за ініціативи українських воїнів, які 242 дні боронили цей стратегічний об'єкт. За стійкість, безстрашність і непереможність українських захисників назвали «кіборгами», а форпост українських кіборгів став символом української мужності, оплотом українського духу. Багатьох із них було відзначено державними нагородами, деяких — посмертно. Оборона Донецького аеропорту тривала з 26 травня 2014 року по 22 січня 2015 року. За офіційними даними, там загинуло близько 100 військових.

Український драматичний фільм-антиутопія «Атлантида» режисера Валентина Васяновича увійшов у лонг-лист претендентів на премію Британської кіноакадемії BAFTA, яка є аналогом американського «Оскара». Переможців премії буде оголошено 11 квітня 2021 року. Події в «Атлантиді» розгортаються у 2025 році, після майбутньої перемоги України у війні з Росією і повернення окупованого Донбасу до складу країни, проте його території визнані непридатними для проживання. Усі ролі в картині зіграли непрофесійні актори: виконавці головних ролей — колишній розвідник, волонтер благодійного фонду допомоги армії «Повернись живим» Андрій Римарук, парамедик Людмила Білека та доброволець Василь Антоняк.

Українська реп-виконавиця Alyona Alyona стала лауреаткою премії Європейського Союзу у сфері популярної сучасної музики — Music Moves Europe Talent Awards 2021. Реперка отримала грошовий приз у розмірі 10 000 євро і пакет підтримки для розвитку кар'єри від партнерів премії. Також вона здобула найбільше голосів у додатковій номінації Public Choice Award і отримує додатково 5 000 євро і запрошення зняти лайв-сесію у студії Deezer у Парижі. Премія ММЕТА співфінансується програмою Creative Europe і відзначає нових артистів, які презентують сьогоднішнє і майбутнє звучання Європи.

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

ГРОМАДА

Ремонтні роботи на цвинтарі

Продовження з 1 сторінки

Сам проєкт, виконання якого коштувало 520 тисяч злотих, вдалося втілити у життя передусім завдяки рішенню депутатів варшавської міської ради виділити з бюджету кошти на ремонт; також до фінансування долучився варшавський реставратор пам'яток та банк РКО ВР. Також Міністерство культури та національної спадщини в останній момент долучилося до фінансування — ці гроші ми використали на земельні роботи. Невеликі кошти передав формальний реалізатор проєкту — Фонд культурної спадщини під керівництвом доктора Міхала Лашковського, Громадська ініціатива з догляду за могилами воїнів Української Народної Республіки у Варшаві, Посольство України та Вольська православна парафія, яка фінансувала ремонт доріжок навколо двох кварталів українських поховань.

Що вдалося зробити на ці кошти?

У 2018 році, ще до початку ремонтних робіт на цвинтарі, завдяки зібраним серед українців у Варшаві грошам ми обрізали гілки у кронах старих дерев, які оточують два квартали українських поховань, — аби місця, де збираються люди і де ми мали проводити роботи, були безпечними.

Самою роботою зайнялася професійна фірма, яка ремонтує цвинтарі у різних країнах Європи. У Варшаві кожену могилу вичистили гарячою водою. Деякі хрести та бетонні частини могил відлили заново, деякі — полагодили на місці та обробили необхідними хімічними речовинами. Кожну могилу відкрили з обох боків, аби перевірити фундамент. Після ремонту навезли свіжу

землю та посадили барвінок. На завершення — виготовили нові інформаційні дошки та тризуби для тих поховань, де їх не було.

Протягом 8 місяців я був на цьому кладовищі 1-2 рази на тиждень. Я бачив весь процес і можу порівняти його з ремонтом, який відбувся тридцять років тому. Тут хочу додати, що у фірмі, яка виконувала роботи, є хлопці з України — вони мають досвід подібної праці в Україні, Польщі, Білорусі та Італії. Коли вони побачили, що саме будуть ремонтувати, я боявся, що залишатимуться там і вночі. Ми багато говорили, я показував їм історичні книжки. Вони починали роботу з самого ранку, а закінчували — коли сонце сідало за обрій; усвідомлювали, наскільки це важливо. Тому я вважаю, що після відновлення 2019-2020 років хрести простоять ще сто років.

▲ Під час акції «Полум'я братерства»

Скажу з сімейного досвіду. Члени моєї родини опікуються могилою прадіда, який був інтернований у Вадовицях. Він похований на Помор'ї, де живе

велика частина моїх родичів. Але більшість могил бійців, які у 1920 році були союзниками Польщі, розкидані по країні та лишилися без опіки. Хто доглядатиме за увічненнями, які відновили у Варшаві?

Весь ремонт був частиною ідеї збереження пам'яті про цих людей як нашого обов'язку. На жаль, на початку ХХ століття національно-визвольна боротьба не принесла успіху. Але вона започаткувала процес формування модерної нації, відродження традиції української державності. Почуття обов'язку пам'яті про петлюрівців сформувалося у мене ще тоді, коли я підлітком слухав розмови варшавських українців про кладовище. Коли у Польщі почали говорити про вшанування 100-ї річниці Варшавської битви, ми musiли використати цей момент. Від 2016 року члени Громадської ініціативи з догляду за могилами воїнів УНР почали покладати квіти на місцях поховань: аби вшанувати боротьбу за українську державу та водночас — нагадати полякам, що ми спільно воювали за вільну Європу. За рік ми повторили цю акцію, а у 2019 році вона вже перетворилася у загальнопольську ініціативу «Полум'я братерства». Тепер я бачу, що з'явилося нове покоління поляків та українців, які нагадують про цю співпрацю і спільну боротьбу з більшовиками — символічно, своєю присутністю на кладовищах. Гадаю, що молодь, залучена у скаутський рух, продовжить роботу, започатковану поколінням Сивіцького та Боберського у Варшаві та в інших місцях Польщі.

Українці, які віднедавна проживають у Польщі, часто запитують, чому представники нацменшини так сильно зосереджуються на минулому, а не живуть сучасними проблемами?

Я думаю, що це влучне питання, бо не всі займаються і не будуть займатися питаннями минулого. До цього долучаються люди, які особливо цікавляться історією та відчувають, що ми, українці у Польщі, є частиною українського народу, який налічує, може, кілька десятків мільйонів людей. Сорок чи п'ятдесят мільйонів живуть в Україні, а решта розкидані по світу — від Канади до Америки, Австралії та Європи. Для мене автохтонне українське населення у Польщі та мігранти, які прибули сюди після 1920 року, — це один народ. Тому ми зобов'язані пам'ятати про людей, які боролися за українську державність, і дбати про місця, де вони спочили. Сьогодні ми знаємо про тих, хто захищає Україну та її європейський вибір на Сході — так само мусимо говорити і про воїнів, які боролися із цим

самим агресором, тобто Росією, сто років тому.

Ще один аргумент — це польсько-українські відносини. Вони складні і мають трагічні і для українців, і для поляків сторінки. Але були часи, які показують, що спільні шляхи і боротьба з противником — важливіші. Сто років тому усе закінчилося успіхом для Польщі та поразкою для України, яку покинули напризволяще — тож ми тим більше маємо наголошувати на тих подіях. До того ж, наша діяльність допомагає відроджувати пам'ять не лише у Польщі, а й в Україні. Свідчення цього — присутність родичів генерала Марка Безручка на відкритті скверу його імені у Варшаві та на інших подіях, пов'язаних із відзначенням 100-річчя Варшавської битви у серпні минулого року. Це був особливий момент. Я вважаю, що тоді Україна отримала сигнал: сусіди шануватимуть тебе тоді, коли ти пам'ятаєш про свою історію.

Зараз триває ремонт могил петлюрівців, які спочили на православному кладовищі у Любліні. Зокрема, збирають кошти на його відновлення. Ви думаєте, що це стало можливим завдяки тому, що вже відбулося у Варшаві?

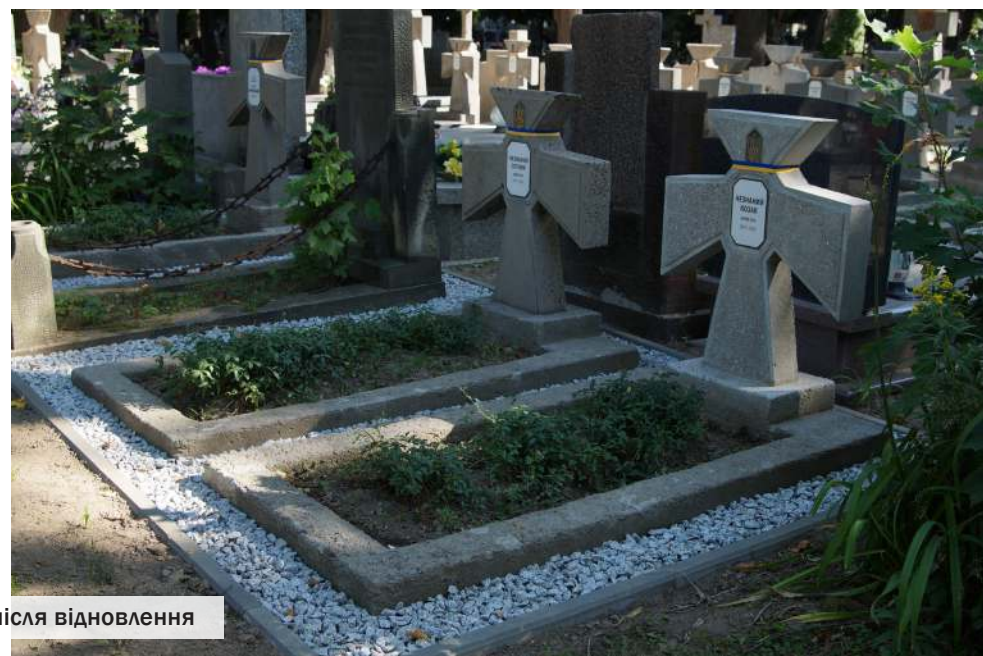
Суть кожного проєкту — це джерело його фінансування. Я вже пояснив, як це відбувалося у столиці — основою успіху була підтримка місцевої влади. У Ланцуті на Підкарпатті відновлення кладовища воїнів УГА і УНР фінансувало Міністерство закордонних справ України. У Любліні вирішили ремонтувати могили в основному на зібрані серед громадськості кошти. Як бачите, треба шукати рішення відповідно до ситуації на місці. І Варшава, і відновлений паралельно цвинтар у Ланцуті, а з часом і роботи на кладовищі у Любліні — це все результат привернення уваги до річниць, про які я згадав. Спершу ми поклали сподівання на успіх перемовин на урядовому рівні, але цього не сталося, тож це питання взяла на себе українська громада у Польщі, маючи підтримку Посольства України. Можна сказати, що цей етап уже завершився.

Тепер треба думати, що далі. Мусимо оцінити наші сили й можливості, розраховуючи також на фінансове сприяння з боку України. Часи зараз складні. Я відчув, як пандемія вплинула на роботи на варшавському цвинтарі. Проте, попри всі перепони, процес відновлення поховань петлюрівців у Польщі треба продовжувати. Я вірю, що так воно і буде. ■

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

Могилы воїнів до і після відновлення

ПІДЛЯШШЯ

Улита Харитонюк:

«Для багатьох із Центральної Польщі ми є чимось екзотичним»

Кільканадцять років записує, виконує і популяризує український фольклор Підляшшя і Полісся, у колі її зацікавлень є також польський і білоруський народний репертуар. Улита Харитонюк – культурознавиця, вокалістка, викладачка народного рукоділля, учасниця груп «Południce», «Kopala Batareja», «Z lasu», «Pieśni Piękne», ініціаторка заходів, які популяризують народну культуру. Попри пандемію, вона реалізовує проекти, пов'язані з вивченням народних пісень Підляшшя.

Останні місяці стали дуже складними для проведення заходів за участі народних співаків. Тобі все-таки вдається це робити.

Минулого року я проводила кілька проектів з різних програм. Уже втретє ми – товариство «Спадщина Підляшшя» – організували майстер-класи у межах ініціативи «Etno Podlasie». Цього разу вони були присвячені рукоділлю і народному мистецтву, хоча ми провели також два заняття зі співу – у Малинниках і Доброводі. Другий проект, що його реалізували «Спадщина Підляшшя» і Товариство друзів скансену в Козликах, – три майстер-класи зі співу і «Танці в клуні». У межах іншої ініціативи ми мали ще три вокальні заняття. А як Союз українців Підляшшя ми провели проект «Кожинська музична традиція», присвячений пісням та розповідям Марії Денисюк, 92-річної співачки з Кожина. Під час майстер-класів невелика група учениць вчилася місцевого репертуару. Пройшло кільканадцять зустрічей.

Як пандемія впливала на ваші заходи?

Через неї все почалося пізніше. Наприклад, майстер-класи з Марією Денисюк стартували не в березні, а у червні, від вивчення великопісних пісень. Якраз цей проект тривав до грудня. Насамкінець видали друком співаник з творами з Кожина.

Був час, коли співачки боялися зустрічатись. Часто, однак, остерігалися не самі жінки, а їхні діти: «Мамо, куди ти їдеш, зараз пандемія». Тому деякі події треба було перенести. Але цього року ми мали багато проектів улітку – почали з кінцем червня та до середини вересня провели більшість заходів. Іноді майстер-класи відбувалися майже безперервно. Звичайно, це можна було зробити онлайн, але я не хотіла. Надаю перевагу безпосереднім зустрічам з людьми, навіть на відстані й у масках. Бо ж сенс таких заходів – це вивчати пісні разом із носіями традиційної культури.

Розкажіть детальніше про цю ідею.

Мені хочеться показати, що народний «неопрацьований», тобто оригінальний спів без обробок – прекрасний і вартісний, що його не треба перемелювати у жорнах фолку або естетики так званих ансамблів пісні й танцю.

Однак найголовніше – це зустрічі з жінками. Деякі пісні нам подобаються більше, інші – менше, бо розповідають, наприклад, про насильство; але основне – це радість спілкування. Як сказав мій професор Пйотр Дагліг, спів – це найкращий спосіб проводити час.

Чи немає проблем із тим, аби знайти охочих до участі у майстер-класах?

Ні, тому що багато людей хоче вчитися безпосередньо у співачок. От, наприклад, на одні заняття не було вільних місць вже за кілька годин після того, як я про них написала. Коли наступного дня дзвонили мої подруги, вони були здивовані – «впиши мене, то ж інформація з'явилася лише вчора».

Улита Харитонюк (на першому плані) з учасниками майстер-класів та жінками з Малинник

Хто бере участь у майстер-класах – люди з регіону, пов'язані з українським середовищем, чи з-поза Підляшшя?

Я не веду жодної статистики, але мені здається, що найбільше учасників – з-поза регіону. Звичайно, є люди з Підляшшя, але до нас приїжджають також із Варшави, Любліна. Більшість – жителі міст. Хтось має старших родичів у селах, причому не завжди на Підляшші, хтось просто любить сільську місцевість. Є люди, які знають говірку; інші дивляться на текст і майже нічого не розуміють. Вони навіть не чули тих пісень та дивуються, що десь у країні співають на два голоси і до того ж – не польською мовою. Для багатьох із Центральної Польщі ми є чимось екзотичним.

Цього року ти проводила проекти за участі співачок з Доброводи, Малинник, Кожина і Городиська. Чотири села та різні типи української говірки, у випадку Городиська – це вже мовне українсько-білоруське пограниччя.

Буває, що учасники питають співачок, якою мовою вони розмовляють. «По-своєму», – відповідають жінки. Дуже часто в таких ситуаціях люди з-поза Підляшшя дивуються. І починається розмова: «Але як це можливо? Це, я розумію, така мішанина? Трохи російська мова, трохи білоруська?». Тоді я втручаюся, бо не можу слухати таку інтерпретацію, і пояснюю: «Ні, це не так. Ще до того, як з'явилися літературні мови, існували говірки. Не можна стверджувати, що вони виникли як поєднання якихось мов». І так далі.

Мовна свідомість – це одне. Інша справа, що співачки, певно, погано володіють польською.

Говірка рідного села – це їхня перша мова; буває, що польською вони не дуже люблять або навіть не вміють розмовляти. Траплялися ситуації, коли приїжджали журналісти і говорили такий старшій жінці: «А можете сказати

польською?». Я пояснювала, що вона користується тільки своєю говіркою, і що це природно. Однак серед учасників майстер-класів ніколи не було, щоби хтось приїжджав і вимагав від співачок розмовляти польською.

Жінки не лише говорять українською говіркою, а й співають нею. Важко навчити людей співати по-підляськи?

У повідомленні про заняття я завжди вказую, що співачки будуть виконувати твори місцевою говіркою, часом підкреслюю, яка саме це говірка. Перед кожними майстер-класами я готую тексти пісень. Пишу латинкою, бо у групі завжди є учасники – часом їх більшість – які без цього не зрозуміють. Потім, коли ми вчимося, пояснюємо не лише зміст пісень, але й контекст. Це дуже важливо, бо сучасна людина не розуміє, чому, наприклад, у жнивних піснях ідеться про перепілку або зайця.

Буває, що приїжджають люди, які пройшли майстер-класи у Тетяни Сопілки та мають своє уявлення про те, як треба співати та вимовляти слова. Тут треба бути дуже пильним, аби почути говіркові нюанси. Я й сама звертаю на це увагу, коли співаю. Однак на заняттях я дивлюся на це крізь пальці. Адже ми збираємося не для того, щоб вишукувати відмінності у мові, а для того, аби навчитися співати. Варто сказати, що згодом ці твори йдуть у світ, учасники майстер-класів вчать своїх знайомих. Вони починають шукати народних співаків ближче до свого місця проживання і розучують репертуар, наприклад, виконавців з найближчих місцевостей, з села батьків.

Окрім майстер-класів, ти проводиш конкурс «Szansa na Oskara» («Шанс на Оскар»), який є нагодою використати вивчені твори на практиці.

Це була наша з Анею Яковською ідея. Ми просто подумали, що файно було б організувати конкурс, на якому люди

виконували б пісні з репертуару народних співаків, а ще – зробити це з гумором. Нас надихнув телеконкурс «Szansa na Sukces» («Шанс на успіх»). Ми вирішили, що учасників будуть оцінювати самі співачки, які найкраще знають ці твори. З одного боку, це був гарний задум, але з іншого – жінки дуже нервувалися: «Чому ми маємо оцінювати? Це нас завжди оцінювали, ми не вміємо».

Ідея цікава, але треба додати, що у вас були проблеми з такою назвою конкурсу.

Ми отримали лист від юриста, який представляв Американську кіноакадемію в Польщі. Він заявив, що ми не можемо вживати слово «Оскар». Не мало значення, що наша назва апелювала до постаті Оскара Кольберга, дослідника фольклору; окрім того, ми писали «Oskar», не «Oscar». Ми листувалися з цією канцелярією, однак нічого не можна було вдіяти. У 2018 році нам дозволили закінчити проект із цією назвою, але за умови, що після цього ми її змінимо. Тому ми оголосили конкурс на назву. З 2019 року наш проект відомий як «Rozgłos» («Розгłos»). У 2020 році він відбувся онлайн. Ми оголосили, які пісні можна вибрати, кожен учасник записав свою та опублікував її у фейсбуці чи на ютубі. Не було офіційного вручення відзнак і спільного виконання зі співачками. Ми просто опублікували результати в інтернеті та розіслали нагороди поштою.

Про твої проекти можна говорити багато, бо ти не тільки організовуєш майстер-класи й конкурси, але й сама співаєш. Разом з групою «Z lasu» ти написала платівку з піснями з Полісся.

До альбому увійшли кільканадцять творів з українського і білоруського Полісся, а також їхні тексти та інформація про те, з яких сіл походять.

Матеріал ми записали ще в 2019 році. Із самого початку знали, що альбом буде про жінок, у яких ми вчилися пісень на Поліссі. Звідси й заголовок – «Głosy Kobiet» («Голоси жінок»). Для обкладинки ми вибрали фото співачки Палажки з місцевості Старі Коні, яка вже, на жаль, померла.

Власне: ти записуєш фольклор, спілкуючись зі старшими людьми, які у будь-який момент можуть відійти. До прикладу, нещодавно померли дві співачки з Підляшшя, з якими ти співпрацювала. Не боїшся, що невдовзі не буде у кого записувати пісні?

Дійсно, часом я так думаю: що невдовзі вже не буде жінок, у яких можна вчитися. Однак, з іншого боку, я їжджу на Полісся 11 років, до сіл на Підляшші – ще довше. Уже кільканадцять років тому я думала, що це останній момент, аби записати щось цікаве. Звичайно, багато в чому це правда. Але, на щастя, є інші співачки – може, не такі прекрасні, але все-таки вони є. Таку маю надію, що за 10 років ще буде до кого поїхати – на Поліссі, Підляшші чи в інших регіонах Польщі.

Я вважаю, що про це не треба довго думати, а, коли є нагода і пандемічна ситуація дозволяє, – просто їхати в село, записувати пісні, проводити зі співачками майстер-класи, а часом – просто їх відвідати, щоби випити чаю. Бо зустріч – це найголовніше. У мене ще багато планів. Я й далі продовжуватиму свою діяльність, а окрім цього – постараюся записати наступні платівки з репертуаром з Підляшшя. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

Фото з архіву товариства «Спадщина Підляшшя»

Як барви Команецької республіки дошлі аж до границь Китаю

Вшитки знаме історію повстання Команецької республіки, котра істніла од 1918 до 1919 рока, званом Републіком Команецьком, Републіком Лемківськом чи Републіком Віслоцком. Тота коротка «держжава» створила ціж свою фану. Била то фана синьо-жовто-зелена. Барви синьо-жовті єднали ей з українськом державом, а докладні з Західноукраїнськом Республіком Народном, а барва зелена мала вказувати на наши Карпати.

Наши вшитки регіони етнічні малі, і по часті маю до гнеска, барз сильний звязок зо світом природи. Те вказує, думам, найбарже любов лемків, бойків і гуцулів до Карпат. Але барви команецької фани билі не лем на Лемківщині. Вони дошлі аж до границь Китаю і ціж там будили і помагали творити структуру держави, хоч не лемківської, але ціж нашої. І як в Команчи на Лемківщині малі вказувати, з єдної страни, на наш звязок етнічний з українським народом та, з другої страни, на любов цілого нашого народу до природи та землі, де він жие. В нашій лемківській Команецькій республіці зелень — то билі Карпати, а гин далеко на сході тота зелень — то била любов до тайги.

А чом так ся подіяло — хцу ту вказати.

Іши в другій половині 18 віку на Камчатку зслано гайдамаків з часів Коліївщини. Там влада царська разом з місцевим населенням створила з гайдамаками тзв. камчатське козацтво, котре єднак з часом затратило українськість і лем деякі слова вказували на українське населення того козацтва.

То била перше населення українців. Друге била в другій половині 19 віку. Втовди то вихідці з Полтавщини прибувають на землю Амурску та закладають перши українські села: Середнебільське, Троїцьке та Новотроїцьке на річці Біла. До 1880 рока на території Зеленого Клину проживало близько 100 тисяч осіб. В 1882 році влада царська перевезла українських селян морем з Одеси на Уссурийсько-Ханківську низовину. Переселення українців била праві з вшитких українських земель, котри в тим часі билі заняті през Москву, то є з Наддніпрянської України, але найвече переселенців била з Чернігівської, Полтавської та Київської губернії. На початку 1914 рока в часі Першої світової війни на Далекий Схід депортовано тисячі українців зо Східної Галичини, Буковини і Закарпаття, котри билі поймани Російом з Австро-

Угорщини, то є ціж з земель близких Лемковині. Можна повісти, што од того моменту на території Зеленого Клину билі представники праві вшитких історично-етнографічних регіонів України. На початку 20 століття на тій землі, на сході Росії, на березі Тихого океану, мешкало 1,5 млн люди, а меже нима била аж 1 млн українців. А українськом мовом в цілим Зеленим Клині гадало 39,9% люди, а етнічних українців била од 50 до 60 % з вшитких, котри там жилі.

Різниця меже мовом а українським етносом виникала з русифікації та низкої національної свідомости. Не била до того українських шків та люде барже чулі ся русинами або козаками. Русинство пхало їх до Росії, а козацтво, през крадіж структури організації війська запорізького през царів і цариці до своей армії, ціж пхало українських козаків до Росії, а то била нам відоме москальофільство. Одкаль ми то знаме? З нашої історії і кус з гнесньних часів.

Першим таким сигналом пробудження українства била створіння українського хору у Владивостоці в грудні 1893 року. А першом українськом організаціом в Зеленим Клині била владивостоцка студентська Українська громада, котра, єднак, скоро, бо в 1909 році била заборонена.

В 1910 році в Микольську-Уссурийську створено товариство «Просвіта».

Єдином легальном українськом організаціом на території Зеленого Клина бив Український клуб, створений в 1911 році, котрий збудував першу на Далекому Сході українську початкову школу, а потім Український народний дім.

Хоч в Зеленим Клині жило не вєще як 5% росіян проти 70% українців — то і так урядниками могли бити лем росіяне, або наши люде, котри одшмарилі українське коріння і рідну мову. Та тоті перекінчики так на правду билі найгірши для українського населення.

Колі 17 березня 1917 року в Києві створено Українську Центральну Раду —

юж 25 березня в Владивостоці постала перша українська «Громада».

Українці Зеленого Клину регулярно відзначали Шевченківські дні.

Найвєкша громада українців била в Владивостоці, яка мала понад 1,5 тис. люди. Тота громада 30 квітня 1917 року почала друкувати перший на Далекому Сході український часопис «Українець на Зеленому Клині».

Діяльність Манджурської Української Ради

24 червця 1917 року у Микольську-Уссурийську одбив ся Перший загальний всеукраїнський з'їзд діячів і громадянства Далекого Сходу, котрий звернув ся до Тимчасового уряду, штоб створити Далекосхідну Українську Крайову Раду. Практично од того моменту українці старалі ся створити там на сході свою державу.

Тим часом російські більшовики, што силом знесли російський Тимчасовий Уряд Керенського, захопили ціж владу на Сибірі і прибували заняті ціж Зелений Клин.

Але китайці прогнали більшовиків з Манджурії. То дало можливість зорганізувати в Харбіні Манджурску Українську Раду, котра видавала свій «Вісник» та створила там українські школи. Не забувайме, што наши люде все на поселені, далеко від рідної землі, на початку будують церкви і школи. 7 квітня 1918 року в Хабаровську одбив ся Третій Всеукраїнський з'їзд, на котрим била піднято створіння Української держави при Тихим океані та почато формувати Українську армію Зеленого Клина.

Манджурска Українська Рада розпочала видавати українські паспорти. Текст документів друкували в трьох мовах — українській, російській і англійській.

Влада Української держави єднак не підтримала Українську Далекосхідну Республіку.

На четвертим «надзвичайним» Всеукраїнським з'їзді, який одбив ся 24 жовтня 1918 року у Владивостоці, створили проєкт конституції українства Далекого Сходу та прийняли ухвалу створіння українського війська.

30 мая 1919 року Рада прийняла Конституцію національно-культурної автономії українства на Далекому Сході. Конституцією голосила, што українське населення Далекого Сходу є частиною «особливої української самостійної нації» та має «племінний та культурний зв'язок... з народом та краєм», з якого тоті українці вишлі.

На початку 1918 року до Зеленого Клину дотерла Громадянська війна та ціж міжнародні інтервенції. Тота війна тягнула ся до жовтня 1922 року і закінчила ся більшовицьком окупаціом Далекого Сходу.

6 квітня 1920 року влада в Зеленому Клині практично перешла до Далекосхідної Республіки, створеної през більшовиків.

10 листопада 1922 року більшовики примусили парламент Далекосхідної Республіки прийняти резолюцію зєднання з Радянськом Російом. На Зеленим Клині радянська влада зліквідувала вшитки українські організації, а їх керівники та наши люде почали втікати до Манджурії. В Цзіцкарі, Харбіні, Шеняні, Нанкіні, Кантоні зявілі ся українці.

В 1923 році зачалі ся перши репресії од китайської влади. Але і так в 1920-х роках українська діаспора істніла, хоч частина переїхала до Шанхаю, Гонконгу, деяки — до Бразилії і Аргентини.

Вельки зміни для українців на Далекому Сході почалі ся в часі окупації в 1931-1932 роках Манджурії през японські війська, котри дуже ліпше смотрили ся на українців, ніж китайці. Малі в тим свою політику, бо хтілі українців використати до антикомунізму китайського.

Вельке порушіння стало меже українцями Манджурії, колі почулі о створенню в 1939 році Карпатської України. До Української Далекосхідної Січі масово почалі вступати українці, котрих коріння била з Карпат.

15 серпня 1945 року наступілі радянські війська та зачала ся евакуація українців з Харбіна до Тяньцзіня та Шанхаю, де створено там Українську громаду. До 1949 року вєкшість українців з Китаю, разом з американськими організаціями, переправила ся з Шанхаю на Філіппіни та Тайван, а далі до Канади, Гамерики, Австралії та Аргентини.

Колі більшовики в 1922 році занялі цілий Зелений Клин — почалі ся репресії і примусова русифікація.

Допіро кус ся змінило за часів Горбачова, колі била можливість організувати українські громади. По різних місцевостях, де била вєще українців, утворили ся українські обєднання, яких в 1995 році била 74 в 26 регіонах, з них 16 — релігійних (греко-католиків). Вшитки вони створили Обєднання українців Росії.

Історія тота може кус далека од нашої Лемківщини, єднак свідчит, што гин і гев в нас билі подібні національні процеси. А любов до тайги, як наша до Карпат, лем вказує як наш народ є міцно повязаний з природом та землею на котрій проживає. Памятайме, што правдива історія нашого народу нас єднає, не ділит. ■

Адам ВЄВЮРКА

Використано інформацію з: stryi.net.ua

Написано говірком с. Нова Вес

Історія

Вириваючись із «залізної завіси»

Із країн соціалістичного табору було важко вирватись. І майже неможливим видавалось завдання боротись за дотримання прав і свобод людини за «залізною завісою». Однак іще більшою фантастикою видавалась співпраця антикомуністичної опозиції у 1980-х роках. Радянський Союз «доживаючи» останні роки, не зменшував «хватки». Польські та українські опозиціонери перебували під пильним наглядом радянських спецслужб. Та не дивлячись на шалений тиск, вистояли та відстояли право своїх народів на самовизначення.

Гельсінський рух

Хрущовська «відлига» дала поштовх для лібералізації радянського суспільства. Але, навіть, певне послаблення контролю влади в культурній сфері не сприяло демократизації самої системи. Крім того, у 1970-х роках набуває поширення рух із дотримання прав і свобод людини, зокрема, і за «залізною завісою». Оскільки СРСР підписав так звані Гельсінські угоди 1975-го, положення яких передбачали дотримання основних прав і свобод людини, то й представники радянського правозахисного руху сподівались на виконання цих зобов'язань владою. Була надія на пункт про недопустимість переслідування громадян за політичними переконаннями.

Особливих ілюзій у опозиціонерів щодо виконання положень Гельсінських угод Радянським Союзом не було. Але факт підписання цього акту давав можливість за рахунок допомоги та активізації міжнародної громадськості привернути увагу до реального стану справ в країні «за завісою». Зокрема, уже в травні 1976-го була заснована Група сприяння виконання Гельсінських угод у СРСР у Москві, до складу якої увійшло 11 відомих дисидентів (дисидент — людина, політичні погляди якої відрізняються від офіційно встановлених в країні). Москвичі звернулись до громадськості інших країн із закликом створювати аналогічні групи.

Першими відгукнулись українські дисиденти. 9 листопада 1976 р. в Києві було створено Українську Гельсінську групу (УГГ). 25 листопада 1976 р. Гельсінська група організована у Литві; 14 січня 1977 р. — у Грузії; 1 квітня — у Вірменії. У вересні 1976 р. у Польщі виник Комітет захисту робітників, перетворений згодом на Комітет громадського захисту. У США було сформовано спеціальну комісію Конгресу — «Гельсінську комісію». Таким чином гельсінський рух став міжнародним.

УГГ вважала своїм завданням ознайомити іноземну громадськість із прикладами порушення прав і свобод людини в СРСР. У декларації УГГ зазначалось, що «Група у своїй діяльності керується не політичними, а лише гуманітарно-правовими мотивами». Але про остаточний розрив із Радянським Союзом в програмних документах не йшлося. Про це, зокрема, свідчить цитата із «Меморандуму». Частина 5 Групи: «Ми за спілку, яка називається Союзом Радянських Соціалістичних Республік, а згодом трансформується у Братерство Вільних Народів Землі. Але кожен народ повинен бути в цій спілці вільним чинником, незалежним творчим духом».

Об'єднання зусиль

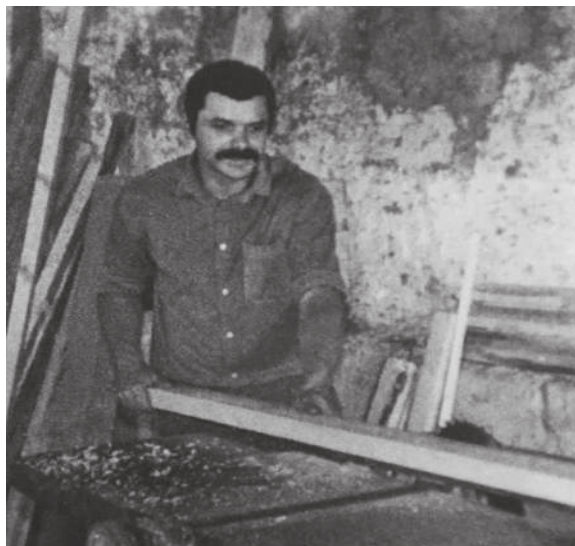
Радянська влада поставилась вороже до діяльності представників гельсінського руху. І, звісно, вирішила якомога швидше з цим покінути. Наприкінці 1970-х прокотилась хвиля масових арештів. Дисидентів, які відкрито або негласно підтримували правозахисний рух, арештовували, засуджували і відправляли до таборів.

▲ Михайло Горинь, 1950-ті роки
Фото із сайту istpravda.com.ua

Проте демократичні перетворення за «залізною завісою» вже було не спинити. Новим епіцентром боротьби стає Польща із 1980-го. Про діяльність руху «Солідарність» почули у найвіддаленіших закутках соцтабору. В'язні радянського режиму сповнились надією на швидкий та незворотній кінець СРСР.

Мирослав Маринович — учасник УГГ, якого у 1978 р. засудили до семи років ув'язнення в таборах суворого режиму та п'яти років заслання, згадував про резонанс «Солідарності»: «Працюючи в таборі за токарним верстатом, я обмірковував слова нашої таємної вітальної телеграми на адресу польської «Солідарності», яка тоді почала гриміти на весь світ. Захоплені цією видовишною боротьбою, ми, советські

▲ Мирослав Маринович на засланні
Фото із сайту novapolshcha.pl

політв'язні різних національностей, хотіли висловити далеким побратимам по боротьбі свою підтримку та солідарність. Було відчуття, що естафету палички визволення, яку КДБ (Комітет державної безпеки СРСР, рос. Комитет государственной безопасности СССР) вибив із наших рук, підняли й міцно затиснули наші польські колеги».

Коли уже наприкінці 1980-х дійшло до реального об'єднання зусиль опозиціонерів радянського режиму усіх країн соцтабору, то не було жодних протиріч, а навпаки спільна мета — звільнитись від обридлого ярма комунізму. Мирослав Маринович підтверджує це у спогадах: «Нас живила віра, а точніше — переконаність, що відтепер усі

▲ Ядвіга Хмельовська
Фото із сайту sw.ipn.gov.pl

поневолені народи будуть мудріші та справедливіші. Обвинувальний вирок, який ми разом винесли комуністичній системі, перетворив нас на партнерів і союзників».

Разом до перемоги

Ситуація почала змінюватися, коли внаслідок горбачовської «перебудови» були достроково відпущені з тюрми і заслання політв'язні. Вже 6 серпня 1987-го в Києві вони засновують першу незалежну громадську організацію — Український культурологічний клуб (УКК). Наприкінці грудня 1987-го про продовження своєї діяльності оголосила Українська Гельсінська група (УГГ). Саме на основі двох центрів активізації національно-демократичних сил — УКК у Києві та «Українського вісника», заснованого В'ячеславом Чорноволом у Львові — утворюється перша в УРСР громадсько-політична організація партійного типу, що відкрито заявила про свою опозиційність до правлячого режиму в СРСР, — Українська Гельсінська спілка (УГС). 7 липня 1988 року у Львові під час 50-тисячного мітингу було заявлено, що УГГ виконала свої завдання і повним складом входить до УГС.

Одним з перших рішень членів Української Гельсінської спілки було вислати свого представника до Польщі для налагодження контактів з польською «Солідарністю», оскільки польська опозиція мала суттєвий досвід боротьби і могла надати реальну допомогу українцям.

З 20 червня по 22 липня 1989 року у Варшаву, у тому числі і для пошуку контактів з «Солідарністю», поїхав колишній дисидент, голова Львівської обласної філії Української Гельсінської спілки Богдан Горинь. Ось як він згадував про тодішній візит до Польщі: «Скориставшись запрошенням близьких мені людей, упродовж місячного перебування у Варшаві я мав нагоду зустрітись з лідерами «Солідарності» — громадськими діячами й членами польського парламенту. Була можливість виступити з доповідями перед політичними та релігійними діячами — членами дис-

кусійного клубу, представниками парламентської опозиції, розповісти про політичну ситуацію в Україні, про УГС та її ненасильницькі методи боротьби за розбудову Української держави. «Газета Виборча», головним редактором якої був відомий політик Адам Міхник, взяла в мене інтерв'ю, яке 10 липня 1989 року надрукували під назвою «Chcemy być niezawisłym państwem» («Хочемо бути незалежною державою»)… Після того як я побував у Варшаві й зустрівся з лідерами «Солідарності», аналогічну поїздку здійснили ще два засновники УГС: Михайло Горинь і В'ячеслав Чорновіл».

Паралельно з цією співпрацею, зав'язалися контакти з «Солідарністю, що бореться» (Solidarność Walcząca). Голова Київської філії Української Гельсінської спілки Олесь Шевченко підкреслює, що активну підтримку українським та кримськотатарським опозиціонерам надавали лідери «Солідарності, що бореться» (Solidarność Walcząca), — Корнель Моравецький (голова), Ядвіга Хмельовська, Пйотр Глембівич. Зокрема, від польських побратимів у 1989—1990-х роках надходили в Україну друкарські верстати, засоби електронного зв'язку, нелегальна друкована продукція. Українська молодь проходила на теренах Польщі вишкіл на поліграфічних курсах.

Як згадує керівник Бюро Східного відділу «Солідарності, що бореться» Пйотр Глембівич, у 1990—1991 роках вони підготували й переправили в СРСР кілька офсетів, друкованих пристроїв і іншого роду друкарське устаткування. Все це вони передали не тільки в Україну, зокрема, Крим, а спочатку в Литву, а також в Грузію й Казахстан. Організації, що приймали посилки, розгортали типографську роботу самі, якщо їхні люди пройшли навчання у Польщі. Також представники «Солідарності, що бореться» їздили до республік СРСР і там навчали їх, як обслуговувати офсет і друковані пристрої.

«Солідарність, що бореться» була антикомуністичною організацією, яка закликала до боротьби проти СРСР, прогнозувала швидкий розпад Радянського Союзу, а також всього соціалістичного табору. Проводилась широкомасштабна пропагандистська кампанія в гарнізонах радянської армії, що перебували у Польщі. В рамках кампанії друкувалися листівки російською мовою й поширювались серед радянських солдатів. Зокрема, поширювалася інформація про конфлікт в Афганістані й порушення прав людини в самому СРСР.

Співпраця польських та українських демократичних сил наприкінці 1980-х — початку 1990-х років засвідчила, що спільна мета та об'єднання зусиль здолала будь-яку тоталітарну систему. Опозиціонерам країн соцтабору вдалося разом перемогти комуністичний режим та зламати «залізну завісу». На цьому їх співпраця не закінчилась, а триває і донині у вигляді громадсько-політичної роботи. ■

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Олена ГУМЕНЮК

Музична культура України: від народних форм до сучасних тенденцій

Пропонуємо вашій увазі низку статей диригента та теоретика музики Романа Реваковича про становлення музичної культури в Україні від часів Київської Русі до сучасності. Він розповідає про основні музичні напрямки та найважливіші події і особистості, що впливали на їх формування. В текст вплетене історичне тло, щоб читач міг краще уявити реалії та можливості того часу.

Історія України доволі складна. Країна була незалежною протягом декількох періодів, проте багато разів втрачала автономію і ставала частиною сусідніх держав. Початком державності України була Київська Русь, яка існувала з IX століття і була зруйнована монгольською навалою у середині XIII століття. Її центральна та південна частина з Києвом була підпорядкована Великому князівству Литовському, а пізніше в результаті польсько-литовської унії (1569) — належала до Речі Посполитої. Північні території разом з Москвою понад два століття належали монгольським ханам. І вже на цьому етапі можемо спостерігати розходження історичних шляхів України та Росії. Протягом наступного століття, від часу монгольської навали, зберігала незалежність лише найзахідніша частина Русі — Галицько-Волинське князівство, яке приєднав до Корони Королівства Польського в середині XIV століття Казимир Великий.

В середині XVII століття відбувся поділ України між Річчю Посполитою та Росією внаслідок повстання під проводом Богдана Хмельницького. Відтоді Гетьманщина, підпорядкована Росії, набула певної самостійності. Це тривало понад сто років — до ліквідації Гетьманщини в 1764 році та знищення Запорізької Січі Катериною II у 1775 році. Внаслідок поділу Речі Посполитої наприкінці XVIII століття політичний вплив в Україні розділено поміж Австрією та Росією із кордоном на річці Збруч. Ця ситуація понад 150 років впливала на формування відмінності між східною та західною Україною. Наступним періодом відродження української державності стало проголошення Української Народної Республіки на зламі другого і третього десятиліття XX століття, однак вона не зуміла зберегти незалежність і занепала під тиском радянських збройних сил у 1920 році. Найновіша історія України розпочалася з проголошення незалежності в 1991 році.

Прийняття християнства та початок нових традицій

Потрібно згадати і про походження назви Україна, як найменування для позначення території, вона почала з'являтися в ширшому вжитку з 15 століття і поступово замінила назву Русь, яку тим часом перейняло Московське князівство. Важливо звернути увагу на тих кілька фактів з тієї причини, що вони окреслюють політичний та культурний вплив, якому підлягала Україна протягом формування. Перший виразний цивілізаційний поступ розпочався із прийняттям християнства в 988 році. Вибір Візантії — як джерела цієї нової релігії та філософії — визначив культурний фундамент України, а також інших країн та народів-спадкоємців Київської Русі. Прийняття східного обряду християнства з його слов'янською мовною версією, утвореною святими Кирилом і Мефодієм, започаткувало власну традицію релігійного співу — одноголосного, відомого як «знаменний спів» (походить від назви «знам'я» — знак, нева), основаного на греко-болгарському зразку. Традиція одноголосного співу тривала досить довго. Найдавніші книги (завичай їх назива-

ють Ірмологіони), в яких зібрані релігійні тексти, походять із XI століття та свідчать про багате музичне життя тих часів. Музичні знаки розмішувались над текстом і вказували лише напрямок мелодії (у західній традиції цю нотацію позначають як «невматична»); донині багато прикладів не розшифровано. Осередками збереження цієї музичної традиції були монастирі, де ценці дбайливо оберігали і розвивали її протягом річного обрядового циклу. Найвідомішим і найважливішим монастирем була Києво-Печерська лавра, заснована в XI столітті на високому пагорбі над Дніпром за правління князя Ярослава Мудрого. Цю нову релігійну музичну традицію поширювали вчителі, яких називали «доместиками». Спочатку це були греки з Візантії, потім до історії увійшли імена місцевих музик — Степана з Києва, Дмитра з Перемишля, Луки з Володимира-Волинського. На Русі була також світська інструментальна музика у виконанні так званих скоморохів, мандрівних акторів, співаків, жонглерів. Ті, хто працював у княжих дворах, виконували танцювальну музику та аккомпанували співу на гусях, трубі, сопілці і барабані. Вони зображені на іконографії того часу.

Роль братств у культурному житті України

На наступному етапі формування музичної культури України значним був вплив Речі Посполитої та зіткнення двох традицій християнства — східної та західної. Після приєднання Галицько-Волинського князівства до Польщі в середині XIV століття, а потім після низки унійних трактатів між Польщею та Литвою, від Кревської унії (1385) до Люблінської (1569), західне християнство поступово проникало в Україну. Ці окцидентальні впливи принесли до музичного життя багатоголосся та прийняття західних композиційних технік.

Важливу роль відігравали «церковні братства». Це були релігійні, культурно-освітні громадські організації руських міщан, створені при православних парафіях з XV по XVII століття. Найдавніша така організація була заснована у Львові в 1453 році, потім з'явилися у Луцьку, Острозі, Перемишлі, Тернополі та Києві (1615). На початку XVI століття благодійні братства зміцнили свою політичну владу, вели активну культурно-освітню діяльність, а також представляли православних міщан перед польською владою. Вони захищали православну традицію від впливу Латинської церкви, ініціювали та розвивали хорову діяльність, таким чином хотіли запобігти приєднанню вірян до латинського обряду, що був більш розвинений і багатший на музичному рівні.

У першій половині XVI століття популярним стає просте багатоголосся у вигляді триголосного «строкового співу» (строка — стрічка, рядок). Це були досить прості композиції, що нагадували західні музичні твори з XIII і XIV століття. Вже на початку XVII століття в Україні з'явилася більш розвинена форма багатоголосся у вигляді «партесного співу» (від латинського слова

▲ Квінтове коло в «Мусікійській граматиці» Миколи Дилецького московського видання, 1679. Вікіпедія

«partes» — партії, хорові голоси), тобто багатоголосний хоровий спів. Кожний голос окремо записаний в книжечках-партіях (звідти і назва «партесний»). Композиції досягали 8 голосів і вже були записані в 5-рядковій нотній системі із назвою «Київська нотація». Найдавніша збережена збірка композицій — Супрасльський ірмологіон (впорядкований у 1598-1601 роках).

Важливим явищем в інтелектуальному та культурному житті України було створення в 1632 році — в результаті злиття Київської братської та Лаврської шкіл — Києво-Могилянської колегії, що стала центром розвитку музичної культури. Колегію іменовано на честь засновника Петра Могили, київського митрополита, видатного діяча у галузі релігії, культури та освіти. На прикладі родини Могили можна побачити як переплітаються польські та українські долі. Двоюродна сестра Петра Могили, Раїна Могилянка, була матір'ю Яреми Вишневецького, який у 1632 році перейшов з православ'я до католицького віросповідання.

Поява «кантив» та видання першого «Ірмологіону»

Наступним важливим пунктом в історії України стало повстання Богдана Хмельницького, яке, як вже зазначалося, призвело до підпорядкування Лівобережної України Росії (приблизно вздовж Дніпра). Внаслідок цього багато музикантів та науковців мігрували з Києва до Москви, вони привезли туди окцидентальні традиції, зокрема західне розуміння музичного багатоголосся. З середини XVII століття до перших десятиліть XVIII століття до Росії інтенсивно проникали українські традиції церковного співу, що розвивалися в протистоянні до музичної культури латинського Заходу. Цей процес підсилювало видання першого в історії України «Ірмологіону» (збірник церковних пісень) у 1707 році у Львові. Про успіх українських музикантів свідчить навіть той факт, що Йосипа Загвойського з Печерської лаври розшукав московський князь Федор Волконський, а рі-

шення про виїзд співака залежало від самого Хмельницького.

З цим періодом пов'язана постать Миколи Дилецького (дата народження та смерті не визначені — приблизно 1630-1690 роки), першого важливого і водночас найвидатнішого українського композитора того часу, який мав значний вплив на стан музичного життя в Україні. Навчався в єзуїтській академії у Вільнюсі. Перебував також в Кракові, Смоленську, Москві та Петербурзі. Його найважливіша робота «Музична граматика» (1675) містить норми «партесного співу», де можна побачити теж імена та твори польських композиторів, між іншим, Марціна Мельчевського. Дилецький є автором композицій основаних на літургійних текстах, розрахованих на від 3-х до 8-ми голосів, що використовують поліхоральну техніку венеціанської школи. З XVII-XVIII століть збереглося небагато творів, а імена композиторів відомі лише з переписів. Наприклад, в «Реєстрі нотних зошитів» (1697) львівського православного братства, згадують Дилецького, Гавалевича, Завадовського, Коладчина, Чернушина, Бишовського, Пикулицького, Шаваровського та Яжевського. Цей реєстр точно описує склад хорових виконавців в окремих творах, що змінюється від 3 до 18 голосів.

Іншою формою музикування — можна сказати більш світською, хоча все ще з використанням релігійних мотивів — були пісні під назвою «канти». Вони походять від традицій скоморохів, але теж є проявом секуляризації суспільного життя та зростаючого впливу міських верств населення, яке відбувалося в Західній Європі, починаючи з 13 століття. Цей процес теж відбувався у Польщі в XVI-XVII століттях, та в Україні з кінця XVI до XVIII століття. Осередками, в яких ця традиція найбільше розвивалася, були вже згадані вище церковні братства та школи, які вони організовували. Тут потрібно згадати Києво-Могилянську колегію, змінену в 1694 році в академію за участі Івана Мазепи, в якій розвивали музичне, особливо спів, та театральне мистецтво, наприклад, вертеп. У цьому найважливішому вищому навчальному закладі слов'янського Сходу серед студентів стали популярними релігійно-народні канти разом з псалмами (з більшим акцентом на релігійну тематику). Здебільшого анонімні пісні, які, з одного боку, потрапляли під вплив партесного концерту, а з іншого — використовували народні мотиви, щоб таким чином впливати на стиль партесного співу. Канти записані в збірках «Богогласників» ще в 17-18 століттях. Найдавніша друкована версія з 1791 року була опублікована в тодішньому уніатському монастирі в Почаєві на Волині.

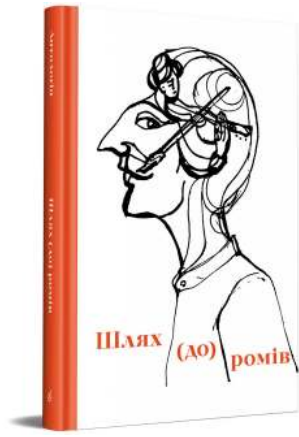
Далі буде

Роман РЕВАКОВИЧ

Перекладено з польської мови

Роман Ревакович — диригент, композитор і теоретик музики, ініціатор та арт-директор фестивалю «Дні української музики у Варшаві», голова фонду «Pro Musica Viva»

«Шлях (до) ромів. Антологія малої прози». – Київ: Видавництво, 2020 – 160 с.

Шлях (до) ромів – щоб руйнувати стереотипи

Ніхто не знав хто він, цей дивний клоун. Зате я знав хто я. Це було усвідомлення і прийняття.

(Єва Райська, «Клоун»)

Мала чи велика антологія

Ілюстрація на палітурці книжки – уже доволі промовиста. На ній – неоднозначний малюнок, який можна трактувати щонайменше двома способами: це чоловічий профіль з гострим носом, або ж постать жінки-скрипальки. Кожен побачить те, що хоче. Саме так працюють і стереотипи.

«Шлях(до) ромів» – це збірка 19 текстів малої прози, які об'єднує те, що їхні автори мають деяку приналежність до ромської меншини в Україні. Частина – за походженням, частина має дружні зв'язки з ромами або досвід життя у багатонаціональному регіоні. Майже всі вони взяли участь у літературно-мистецькій резиденції «СпільноART», організованій Ромською програмою Міжнародного фонду «Відродження», результатом якої і стало сконденсоване та змістовне видання.

Художні, лаконічні і поетичні – ці три прикметники спадають на думку

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

першими, коли намагаєшся описати оповідання. Лише один текст, «Амбівалентність почуття іншості» Альони Казанської, написаний у публіцистичному стилі. Це – своєрідний «передпокій», з якого читач починає мандрівку коридорами внутрішнього світу ромської ідентичності. Історії, які ми зустрічаємо по дорозі – різні, напрочуд барвні та особисті, і кожна насправді заслуговує на окрему рецензію. Утім, разом вони створюють гарну цілісність, яка поєднується із досвідом кожного окремого читача.

Книга «Шлях (до) ромів» написана, аби розвінчувати стереотипи. Вже з перших сторінок відчувається, що видання зроблене зі смаком, а також усвідомленням, що дорога до мети – не проста. Проте ті, хто пише, точно знають, що роблять. Отже, повноцінне сприйняття ромської спільноти вимагає зрозуміння їхнього життя та буденності. З якими почуттями вони стикаються як представники меншості у суспільстві, як утримують власну ієрархію цінностей та яке це має для них значення. Шлях ромів – це теж образ реальної та уявної спільнот, того, наскільки важко цим людям бути собою, незалежно від того, чи означає це приналежність до групи, чи навпаки – бажання від неї відокремитись.

(Не)політкоректні етноімі

Уявний світ ромів сповнений яскравих кольорів спідниць та сорочок, блиску золотих сережок та голосного співу. Тому під час читання «Шляху» працюють усі органи чуття, а у свідомості лине несподівана суміш різних ароматів. Пахнуть пелюстки дикої ружі та її цукрове варення, пахне цвіт липи, прянощі на базарі, кава й фарби... Але також ми відчуваємо запах сміттєзвалища, нагрітих літом міських провулків, засохлої крові.

Запахи привертають увагу навіть тоді, коли ми відвертаємо погляд від їхнього

джерела. Саме поза полем нашого зору відбувається небачений театр ромського життя. З усіма його невагомими пристрастями, волелюбством, відсутністю прив'язаності до матеріального та всім іншим – чого ми боїмося або що зневажаємо. Тут починається клоунада своїх і чужих (прекрасне оповідання Єви Райської!) та спіраль нехтувань, приниження, ненависті та кривди. Вільними від упереджень залишаються хіба що діти, яким «по барабану» на колір шкіри чи стиль життя друзів (Ростислав Кузик, «На протилежному березі»), хоч і це – не назавжди. Скоро вони увійдуть у доросле життя і почнуть бачити світ крізь призму масового і бездумного суспільного осуду.

Я ром, хоч мама моя боялася, щоб я не став циганом... Таким, як його уявляють гадж, тобто всі, хто не є ромами. (...) Цей стереотип більший, ніж я, ніж ромське поселення, ніж усі разом узяті ромські вчені та музиканти. Цей стереотип більший, аніж життя людини... (Перто Русаненко «Як я хотів украсти коня, або Роздуми напіврома про табір»).

У текстах привертає увагу також досить сміливе вживання слова «циган», яке щораз частіше викликає негативні асоціації (особливо серед західних і польських антропологів та дослідників мови ненависті). Впливає це з походження етнонімів (назв етнічних та національних груп). Слово «ром» бере свій початок у ромському середовищі, а «циган» є назвою, наданою «ззовні». Це треба розуміти, читаючи тексти. Автори відчувають ці тонкощі та змальовують за допомогою них певні відтінки реальності.

Спільнота замість держави

Складається враження, що у книзі переважає жіноча перспектива ромської ідентичності. Вона сконцентрована на декількох темах. Одна з них – це тягар сприйняття самої себе, своєї честі через призму репутації родини (згаданий ра-

ніше текст Казанської). Вага традицій суперечить тут сучасному трактуванню прав людини. Любов Єремичева розказує історію жінки, яка бачить більше, тонко і пронизливо відчуває світ, і ця винятковість спричиняє великі страждання. Це оповідання зосереджується на моменті ініціації, дозрівання та вибору. Апельює також до архетипу жінки – відьми, ворожки, «тієї, яка знає». Любов Баз у тексті «Людина», своєю чергою, розказує про зіткнення усвідомлення і несвідомості ромської ідентичності, ситуації названої і неназваної, і про те, які це породжує емоції.

Чоловіча перспектива – дещо інша. У цих текстах переважає тема внутрішньої свободи, а також незмінності традицій як прихистку для нації в умовах бездержавності. У ромів прив'язки до землі в принципі не існує, бо земля – під ногами, а країни і кордони змінюються. Незмінними залишаються лише люди, які віддають себе спільноті.

Мій друг часто називає мене циганкою. Каже, ти не можеш всидіти на місці.(...) маєш кров неспокійну, циганську. (...) Скрізь є незручно і невідібно. Не маєш де голови притулити. Дім твій лиш, коли в дорозі, коли поза домом. (Люба-Параскевія Стринадюк «Мама каже правду?»).

Трохи про нас

«Шлях (до) ромів» – це книжка для тих, хто вміє читати між рядками. Відчуття, аналіз та висновки – це справа читача. Зібрані у книзі тексти, хоч і розказують про «чужих», стають близькі також нам самим. Є в них щось універсальне, людське, але також – особливо зрозуміле саме представникам нацменшин. Стиль, редактура, увага до технічних деталей роблять видання приємним для сприйняття. У ньому є все, аби відкривати простір складного, та все ж можливого полікультурного діалогу. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

СПОГАДИ

ДО ПЕРШОЇ РІЧНИЦІ СМЕРТІ

Михайло Козак був сильний духом і могутній словом

На сторінках повоєнної історії українців і Греко-католицької церкви у Польщі неможливо не зауважити видатну особистість – Михайла Козака. Він – мирянин, але, отримавши від своїх батьків глибоке релігійне виховання, упродовж усього свого земного життя плекав віру у Бога і любов до своєї церкви. Я познайомився з Михайлом та його родиною у Щеціні, де вони жили у 1980-х роках. Мене завжди вражало його глибоке ставлення до духовних цінностей. Молитва та обов'язок поєднували на службі Божій були для Михайла силою духовної підтримки. Кожного він зустрічав з усмішкою та ширістю, був приятним і відкритим співрозмовником і вчителем.

Життєвий шлях Михайла Козака не був простим. Тут хочу підкреслити наступну яскраву рису його особистості – «могутність слова». Основа цього – глибокі знання, особливо у царині української історії, літератури, а то й мистецтва чи архітектури. Це робило Михайла мудрим викладачем і переконливим співбесідником. Він володів словом, завжди вмів донести свою думку і переконати інших. Михайло Козак не зупинився лише на знаннях, які

отримав під час навчання – він постійно їх поглиблював. Його улюбленою справою було відвідування книгарень та купівля нових книжок. Він постійно щось читав: коли мав вільний час, в дорозі чи на відпочинку. Тому його слово ставало могутнім, навчало, розвивало сумніви та безнадійність, змінювало людські серця, додавало сили і пробуджувало натхнення. Михайло залишився незабутнім вчителем для своїх дітей та друзів.

Михайло віддано присвячував свої здібності та сили українській справі у Польщі. Своім прикладом він спонукав до глибокої відповідальності перед народом і церквою. Постійно збирав матеріали, фотографії, прізвища відомих людей, аби збереглась пам'ять про місця і події, пов'язані з українцями, які жили на своїх прабатьківських землях. Його широке бачення і розуміння життя та діяльності цих людей породжували щораз нові ідеї, які він намагався втілювати. Робив це відповідально і послідовно, незважаючи на різні перепони.

Михайло Козак відійшов по вічну нагороду до Господа, але все, чим жив і що залишив, свідчить про те, ким він був для свого народу і церкви. Його сильний дух, могутнє слово і великі діла зостаються з нами. Їх понесуть з собою в майбутнє віддані йому нащадки. Сотвори, Господи, вічну пам'ять дорогому і незабутньому нашому Михайлові! ■

Отець Тарас ЯНКІВ
(Василіянський чин святого Йосафата – ЧСВВ), місіонар УГКЦ

Дещо про моє знайомство з Михайлом Козаком

Я, Степан Чебеняк, народився 1932 року в селі Улюч, я син Михайла і Анни (у дівочтві Полянської). У 1947 році внаслідок акції «Вісла» ми з батьками опинилися на півночі Польщі, в селі Грабовець за 8 км від місцевості Суш. Тоді там перебували також вигнані з рідних сіл українські родини, зокрема і з села Гребенне: Козаки, Назаруки, Піхи, Демки та інші. Нашими сусідами були Липчаки. Після 1956 року вони повернулися на рідну землю, до Гребенного. Якимось по дорозі до Перемишля я заїхав їх відвідати. Від них я дізнався, що з повіту Ілава повернулися також Козаки. Зайшовши до них, я познайомився з Михайлом – тодішнім студентом Гданської політехніки. Пізніше я став відвідувати його у Гданську, ходили ми з ним і до нашої домівки воєводського управління на вулиці Длугі Тарг. Там я ближче познайомився з видатними діячами українського руху: Ольгою Василько, її донею Анною, а також зі штатним працівником Українського суспільно-культурного товариства, холмшаком Павлом Кремінським.

Коли я переїхав до Ольштина і працював у воєводській раді, Михайло часто мене відвідував – уже як доброго друга. Я старався допомогти йому у важливій судовій справі – за це Михайло був мені дуже вдячний, і про це згадувала його дружина Кася. Перебуваючи у санаторії у Свиноуйсці, я виїхав до Щецина, щоби відвідати Михайла; він познайомив мене

зі своїм приятелем Іваном Душкевичем – доктором медицини і полковником Війська польського. Також я зустрів тоді надзвичайну людину – ще одного Михайлового друга Володимира Кашицького, який, отримавши інвалідність на війні, став у Польщі відомим бізнесменом, а пізніше, у незалежній Україні, фінансово допомагав інтелігенції відроджувати культуру і традиції.

У 1960-х роках Михайло зайнявся відновленням церкви у Гребенному. Я з солідарності також пожертвував на цю справу гроші, які він витратив на ремонт дзвону.

Ми з Михайлом мали близькі стосунки, я відвідував його у Перемишлі, куди він переїхав уже після виходу на пенсію, у 1990 році. Ми також часто зідзвонювалися. Я свого часу надіслав Михайлові свою книжку «Спогади улючанина» про життя депортованих під час акції «Вісла» українців, а від нього отримав видання «На життєвій стежині» – цікаво опрацьовані Михайлові роздуми, які він видав з нагоди 50-річчя подружнього життя. Дуже важливою була також стаття Михайла, надрукована у «Нашому слові», – про роль УСКТ у нашому житті на вигнанні. У ній він згадує: якби не існувало Товариство, то сьогодні не було би надбань, якими користується наше молодше покоління.

Згадуючи неповторну і славу поетів нашого друга Михайла Козака, найкращого літописця нашого життя на вигнанні, хочу висловити свою найглибшу вдячність і пам'ять. Сотвори йому, Господи, вічну пам'ять. ■

Доктор Степан ЧЕБЕНЯК

Відійшли...

З сумом повідомляємо, що 12 січня упокоїлася
наша мама і бабуся

† Анна Гнатюк

Заупокійна літургія відбудеться 25 січня о 14:00
в костелі Кароля Боромеуша
на варшавських Повонзках.
Володимир, Оля і Микола Гнатюки

Щирі вислови співчуття та підтримки
Стефанії і Мирославів Соколам
та усім близьким
у ці важкі для вас хвилини після смерті дорогої
матері, бабусі і тещі

б.п. Катерини Доскоч

передають
*друзі з профспілки з українського ліцею
в Гурові-Ілавецькому*

Марії, Анні та Йосифові з родиною
щирі слова співчуття з приводу смерті мами

† Теофіли Бульван

висловлюють
*члени церковного хору
та парафіяльна спільнота Білого Бору*

Ярославів Мицу з родиною
щире співчуття з приводу смерті батька

† Володимира Мица

висловлюють
*дирекція та вчителі школи ім. Тараса Шевченка
в Білому Борі*

Ярославів та Зенонові Мицам з родинами
щирі слова співчуття з приводу смерті батька

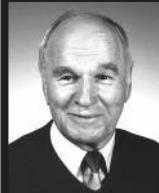
† Володимира Мица

висловлюють
*члени церковного хору та парафіяльна спільнота
Білого Бору*

Ірині та Олександрів Ананевичам
щирі слова співчуття з приводу смерті
тещі та мами

† Євгенії Ананевич

висловлюють
*дирекція та вчителі школи ім. Тараса Шевченка
в Білому Борі*

З глибоким сумом сповіщаємо,
що 25 грудня 2020 року несподівано
пішов з життя один з колишніх діячів
української громади у Гданську

бл. п. Василь Костик

народжений 1946 року в с. Торки
над Сяном на Перемищині, член гданського хору
«Чайка» та чоловічого хору «Журавлі».

Схиляємо голови в скорботі та висловлюємо
щире, глибоке співчуття і слова підтримки
**дружині Олені, дітям: Тарасові, Данилові,
Андрієві, Роксані, Михайлові
та онукам, рідним й близьким.**

Світла пам'ять про Василя завжди збережеться
в наших серцях.

Зі святими упокой, Господи! Вічна пам'ять!

*Українська громада Триміста, молодь
та управа гданського гуртка ОУП*

Миронові Кертичаку у XV річницю

Тужу за Тобою
Друже мій
Тужу...
До країни тої
Де впадений хліб
Підносять з землі й цілують
До мови нашої
І сорочки вишиваної
Як дарунку неба
Тужу за Тобою
Мироне

До землі де води випливають
Де ялиці в хмарах плывуть
А збіжжя до колін кланяється
Тужу за Тобою
Мироне

До країни де сніжок біленький
Де Христос родиться маленький
Тужу...
Сльоза з тиха по лиці пливе
Тужу за Тобою
Мироне
Тужу!!!

Чую шепіт води Йорданської
Мироне

Олександр Маслей

Передплата «Нашого слова» на 2021 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	4,30 зл + поштові оплати	95,00 зл	190,00 зл	380,00 зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	4,30 зл без поштових оплат	55,90 зл	111,80 зл	223,60 зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	4,30 зл + поштові оплати	110,00 зл	220,00 зл	440,00 зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	4,30 зл без поштових оплат	55,90 зл	111,80 зл	223,60 зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
90,00 євро	180,00 євро

КАНАДА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
138,00 дол КАНАД.	275,00 дол КАНАД.

США, АВСТРАЛІЯ

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
360,00 зл	720,00 зл
108,00 дол США	215,00 дол США

Запрошуємо до єдиного в Польщі Дому золоті осені з українською душею у Пралківцях біля Перемишля

У ньому створені найкращі умови, які відповідають сучасним стандартам. Тут можна знайти затишне місце та всебічну опіку, що створює сімейну атмосферу.

Пропонуємо довгострокову підтримку важко хворим та людям похилого віку, які потребують цілодобового догляду. У нашому Домі – повний спектр якісних послуг:

- ▶ постійний та кваліфікований догляд;
- ▶ повноцінне харчування з урахуванням індивідуальних потреб;
- ▶ терапевтичні та інтеграційні заняття;
- ▶ святкування та культурні заходи;
- ▶ гарні кімнати та зали для спільних зустрічей;
- ▶ прогулянки та поїздки до Перемишля.

Наш персонал – це медичні сестри, фізіотерапевти, масажисти, санітари з досвідом роботи та необхідними знаннями. У Домі цілодобово чергують, щоби за потреби швидко допомогти. Ми проводимо також медичні консультації за участю лікарів. Можна скористатися індивідуальною програмою реабілітації.

Безбар'єрний простір та ліфт дозволяють переміщатися на інвалідних візках та інших пристроях для людей з особливими потребами. Внутрішнє сонячне патіо та великий сад з лавочками призначені для відпочинку мешканців. У будинку знаходиться храм Божого Милосердя, у якому кожного дня проводять богослужіння українською мовою.

Спільнота Сестер служебниць НДМ широко запрошує поселитися разом усіх, хто цього потребує. Для цього потрібно лише оформити документи, які за потреби допоможе підготувати персонал. А оплата, пов'язана з проживанням та доглядом, у нас найнижча серед подібних установ.

**Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej
Prakówce 231, 37-700 Przemyśl
tel. 16 67 87 773
e-mail: edps.prakowce@gmail.com**

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostelevycz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Igor Isajew (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: http://ukraincy.org.pl, http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2500 egz.

Pismo dofinansowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:

IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie

www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.